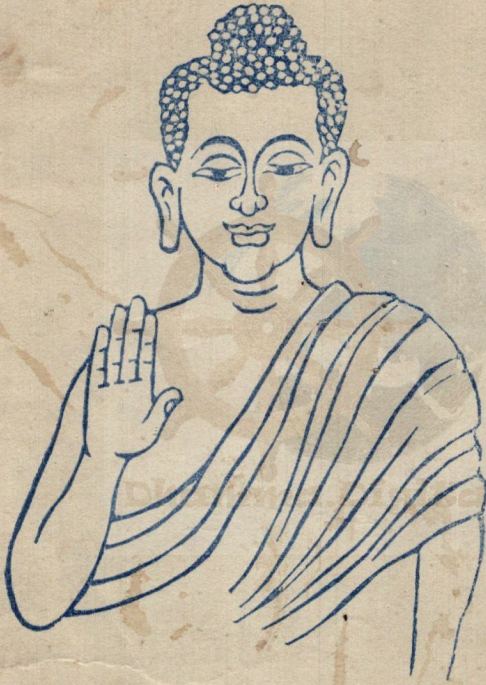

शिष्टाचार

भिक्षु सुनन्द
एम. ए. (दर्शन-शास्त्र)

शिष्टाचार

भिक्षु सुनन्द
एम. ए. (दर्शन-शास्त्र)

प्रकाशिका:-

श्रीमती चन्द्रमाया चित्रकार

टंग: यल ।

(१००० थान)

[प्रथम संस्करण- २०००]

मू. २।-

बुद्ध सम्वत् - २५२५

नेपाल सम्वत् - ११०२

बिक्रम सम्वत् - २०३८

मुद्रक:- ॐ प्रिन्टिङ्ग प्रेस,
ओम बहाल, काठमाडौं

समर्पण

जितः थाइलैण्ड्य बुद्ध धर्म अध्ययन यायेया
निर्ति अर्वसर चुलाका विया विज्याह्म
पुजनीय आचार्यं भिक्षु अमृतानन्द
महास्थविरया करकमलय्
सादर समर्पण !

- भिक्षु सुनन्द

Dhamma.Digital

तंसा

ज्ञान मानवत्वया मुहान् खः । शिष्टाचार मानवत्वया चि
खः । गुहासिके ज्ञान व शिष्टाचार नितां दइ वया जीवनया
लक्ष्य सफल याये अःपुइ । मनया भाव शिष्टाचार व व्यवहारं
प्रकट याई । मन बांलासा व्यवहार नं बांलाइ । मन बांमलासा
व्यवहार नं बांलाइ मखु । व्यवहार अनुसारं फल प्राप्त जुई ।

मनू धात्थें भि वा मभि धइगु वया व्यवहार व ज्याःखें
सीदई । तिसा बसः, रूप लावण्य जक स्वया मनूयात बांलाक
हासिके फइ मखु । वया चर्या, चरित्र व ज्ञान बुद्धि जक बांलाक
हासिके फई । मनया भाव शरीरद्वारा वचन प्रकट ज्वी । अले
वहे भावं मनू भिहा वा मभिहा धकाः छुटेयाये फई । अन्यथा
कीगु निति मेगु उपाय् मडु । शिष्टाचारया मूल स्रोत संयमी
व विचारशील खः ।

ज्ञानया मुहान् निमू दु । अथवा सय्केगु सीकेगु लेंपू निपु
दु । छपु अनुभव पाखें व मेगु तर्क पाखें खः । एवहे निपु बं

(क)

संसारे सीकेमाःगु, सय्के माःगु गुलितक दुगु खः, उलि तक सीके फु । थुपि निपु लें थाय् स्वयाः छयलेगु यायेमाः । उकें थाय् अनुसारं ज्ञान दय्केगु तसकं उत्तम । प्रज्ञा व विश्वास नाप नापं दयेमाः । छगूया अभावं मेमुया ज्या पूमवं । प्रज्ञा ज्ञान सीकेगु प्रयास याई, अन्वेषण याई । विश्वासया जग अथवा थल जुया वी । विश्वासं छु ज्वन, प्रज्ञा-ज्ञानं परीक्षा याना स्वेमाः । प्रज्ञा-ज्ञानं छु अन्वेषण यात विश्वासया आधारे जुइमाः । अले ज्या सफल ज्वी । प्रज्ञा व विश्वास घातय् लातकि ज्या सफल ज्वी ।

शिष्टाचार व ज्ञान मोहया निखें अथवा छःने व तःलेथें खः । छखे च्वंगु तक बिनाः व मोह मोह मजू । छखे पतिया जक ख्वं जूसां निखेंया मू मदु । प्रज्ञा-ज्ञान व शिष्टाचार मनुया निगू अंग खः । थ्व निगू मध्ये गुगुं छगूया अभावं मनुष्यत्व पू मवं । थुपि निगू अंग पूवंह्य मनु भिह्य मनु खः । बथें कीगु जीवनेनं शिष्टाचार व ज्ञान बिनाः छुं ज्या वांलक सफल ज्वी मखु । शिष्टाचार मदुगु ज्ञान रस मदुगु फलफुल थें जक खः । ज्ञान मदुगु शिष्टाचार बासना मदुगु स्वां थें जक खः । अर्थात् कतांमरी थें खः । मैत्री सहगतगु ज्ञान व अभ्यास सहितगु शिष्टाचार उत्तमह्य मनु बर्ण व सुगन्धं युक्तगु स्वांथें स्वभाय्मान जुया च्वनी । वया जीवनया उद्देश्य सफल याये अःपुया च्वनी । लोकया ह्यःने प्रतिष्ठा दया च्वनी । शिष्टाचार मदुगु ज्ञान खलि ध्वां थें खः । ज्ञान मदुगु शिष्टाचार कांहा मनु थें खः । उकें शिष्टाचार व ज्ञान नाप नापं ला व लुसि थें दय्मा ।

(ख)

प्रस्तुत सफू जि, विनय सफू व Improving Your Conversation. Volume I and II By Vernon Brown आदि विभिन्न सफू व्वना तयागु, थाइलैण्डय् नैतिक शिक्षा विषय शिष्टाचार अभ्यास याना वयागु अनुभवं याना: नापं थाय् थासय् स्वया वया च्वनागु आधारे च्वयागु खः ।

नैतिकता व शिष्टाचार मदुह्य जुया: सलं सः वर्ष तक म्वाना च्वनेगु सिकं नैतिकता व शिष्टाचारं युक्तह्य जुया: छुं दिन जक म्वाना च्वनेगु हे श्रेष्ठ । थ्व सफूया मू उद्देश्य नेपाली जनता तय्त शिक्षित व भिह्य मनु यायेगुली ग्वाहालि खः ।

प्रस्तुत सफूति दैनिक जीवन यात माःगु प्राथमिक बौद्ध, नैतिक शिक्षा, धार्मिक गतिविधि चलेयायेगु ढंग, सुचिनिधि यायेगु विधि, समाज व सभाय् पालन यायेमाःगु कर्तव्य, बनेगु, च्वनेगु देनेगु, खं ह्वायेगु, न्हिलेगु व नयेगु आदि खंया शैली, दुध्याना च्वंगु दु । थ्व सफू प्रायमाना: मचात, ल्यासे ल्याय्हा तय्त महत्त्वपूर्ण जु । अथेतुं बयोबृद्ध पिन्त नं शिष्टाचार व नैतिकताया निति छुं ग्वाहालि जु वनी धयागु जिमु भाशा दु । उकि पाठकबर्गं पिसं थुगु सफू व्वना: दैनिक जीवने याये माःगु याये फतू धाःसा लेखकया चिकिचा थंगु प्रयास सफल जूगु भाःपि ।

शान्ति, उन्नति व नैतिकताया आन्तरिक सम्बन्ध दु । उकि बौद्ध शिष्टाचार तथा नैतिक शिक्षा अनुसारं मानवधिसँ समाजय् दुने छु यायेमाः ? गज्याःगु जीवन हनेमाः ? थयागु आपलं खं दुध्याकेगु बाकि दिन । मौका प्राप्त जुल धाःसा

(ग)

शुद्धिं खै त तंसा तनाः मेगु संस्करणे दुथ्याकेगु विचाः दु ।
 उकें श्रुगु उद्देश्य पुष्टि यानाः । बांलाकेगु निति प्रस्तुत सफुति
 सुयां छुं सुकाव, आलोचना वा निर्देशन दत धाःसा दु नुगलं
 निसें स्वागत याना च्वना ।

भचाहे अल्सी मचासे प्रस्तुत सफूया भाषा सरल व स्पष्ट
 ज्वीक संशोधन यानाः सफूया दर्जा थकया दीह्य श्री हरि
 स्यस्यः खः । उकि वेकः यात दुनुगलं निसेंया धन्यवाद मव्युसैं
 च्वनेहे मफु । पूज्य आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्यविरं
 अनुकम्पातया थ्व सफूया निरीक्षण यासे प्रूफ स्वयेगु ज्या फुवकं
 याना विज्याःगु दु । उकि वस्पोल प्रति जि भापालं कृतज्ञ ।
 श्रद्धा पूर्वकं थ्व सफू प्रकाशन याना दीह्य श्रीमती चन्द्रमाया
 चित्रकारया मनंतुंगु कुशल कार्य फुकं याकनं सफल ज्वीमा
 धकाः शुभ मंगल कामना याना च्वना । ज्या वालक यानाः
 सफू इलय् पिकया व्युगुलिं ॐ प्रिन्टिङ्ग प्रेसयात नं धन्यवाद दु ।

श्री सुमंगल विहार
 यल, लुखुसी, नेपाल ।
 फागुन, २०३८

भिक्षु सुनन्द
 एम. ए. (दर्शन शास्त्र)

(घ)

निगू शब्द

जन जीवन उच्चस्तरं हनेत मदय्क मगागु गुणांग मध्यय्
छगू शिष्टाचारनं खः । शिष्टाचार सभ्य मनूतय्गु आचरण खः ।
शिष्टाचार विना जीवन निरस सदा मदुगु तरकारी थें जूवनि ।
शिष्टता हे असूल्य गुण खः ।

भिक्षु सुनन्दं च्वया विज्यागु शिष्टाचार धैगु सफू प्रत्येक
मानव समाज यात दैनिक जीवनय् मदय्क मगागु सफूथें च्वं ।
यदि व्यवहारय् छचले फुसा जीवन सुमधुर जुइथें ता । बोली
बचन मामुली खन शिष्टतापूर्वकं मजुलधासा अशिष्ट व्यवहार
धाई । थुज्यागु व्यवहार सुयानं यइमखु । अशिष्ट अभद्र व्यव-
हार कलह कोलाहल अशान्तिया कारण जुई । अले मदुगु शत्रुनं
दयावइ शिष्ट व्यवहारं लोह थें छागु नुगः यातनं नाइसे च्वंका
विइ । तंकारि तयेतनं मृदु याना विइ ।

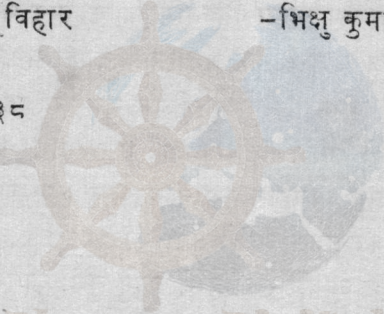
शिक्षित वर्गपिसनं अशिष्ट अभद्र व्यवहार यातधासा थ्व
स्वया बाँमलागु, अशोभनगु मेगु छुनं दइमखुथें च्वं । शिष्टाचारं
अलगगु शिक्षित अंग पूर्णगु शिक्षित मखु, शिक्षित अलगगु
शिष्टाचार अपूर्ण जुइ, । थ्व निगू गुणं पूर्णह्य व्यक्ति सुनमाथि
सुगन्धथें जुइ । शिष्ट व्यवहार मदुधासा वैत गथे शिक्षित धाये?
सदाचार व शिष्टाचार मानवीय गुण खः ।

(च)

अन्तय् भिक्षु सुनन्दया प्रथास व धैर्यं यात प्रशंसा याये
बहजु । बुद्धधर्म व नेपाल भाषा यात थ्व विषय् अभाव जुया-
च्वंगु छुं भती जुसानं पूर्ति जुइथें ताया । अवश्यनं कीगु समाज
यात थ्व सफू उपयोगी व लाभदायक जुइ । भविष्यनं लेखकजुं
धर्म व भाषा यात सेवा याना आधुनिक युग यात योग्य
सुमधुर, स्यल्लागु सफूत च्वया विज्याई वंगु जित आशा व
शुभेच्छा दु ।

आनन्द कुटी विहार
काठमाडौं
मिति २०३८

-भिक्षु कुमार काश्यप

Dhamma.Digital

(४)

प्रकाशकीय

स्वी च्यादं ६८ दया बैसय् पुज्य पति देव जगतलाल
चित्रकार वंगु नेपाल सम्बत् ११०१ चिल्लागा अष्टमी खुन्दु
परलोक जुया दीगुलि वष्कः सुखावती भुवनसं बास लाय्मा
धकाः मनं तुसे श्रद्धाञ्जली अर्पण याना । मानव कल्याण
ज्वीगु ज्या याना सुखावती भुवनस बासलाकेगुली छुँ जकसां
तिवः ज्वीमा धकाः मती तया ।

मतीतयार्थे पुज्य भिक्षु सुनन्दजुं थ्व “शिष्टाचार” सफू
प्रकाशन यायेगु या निति लःह्लाना बिज्याःगुलि वसपोलप्रति
आपालं कृतज्ञ प्रकट याना ।

शिष्टाचार मानवया लागि अमूल्य आभूषण खः ।
शिष्टाचार युक्तह्य व्यक्ति केवल लोकप्रिय जक मखु, मानव
कल्याणया लागिनं छुं भाँति उषकार जूबनि । प्रस्तुत सफू
“शिष्टाचार” खय्नं व्यावहारिक जीवनय् थाय् वाय् ई व्यः
स्वया पला पतिकं शिष्टाचार प्रकट याये सयकेगु विषय वस्तु
दुध्याना च्वंगुलि मानव समाजया सुधारया लागि उपदेशत
दुध्याना च्वंगु थ्व सफू प्रकाशनय् ह्ये दुगुलि जित अति हे
लय्ता वः ।

(ज)

श्व सफू दिवंगत पूज्य पतिदेव जगतलाल चित्रकारया
पुण्य स्मृति धर्मदान खः । अथेसानं थुजागु मानव समाजय्
आवश्यकगु तथा उपयोगीगु सफू केवल विहारे काइपि व
बिज्याइ पिगु बीचय् जक सीमित मजुइक, छुं भति वजारे
ध्यंक सं प्रचार यायेगु व मेमेगु नं बुद्ध धर्म सम्बन्धी छुं सफूत
प्रकाशनय् हयेत तिव व ग्वाहालि ज्वी धयागु उद्देश्यं जक श्व
'शिष्टाचार' सफूया मू उल्लेख यानागु खः ।

भवतु सब्ब मंगलं ।

टंग त्वा, बल ।

नेपाल सम्बत् ११०२

श्रीमती चन्द्रमाया चित्रकार

Dhamma.Digital

(क)

त्रिरत्न वन्दना

बुद्ध

भगवान् बुद्ध विश्वया शान्तिनायक, अर्हत्, सम्यक सम्बुद्ध खः । स्वयम् सम्पूर्णं ज्ञान प्राप्तं याना, राग, द्वेष मोह क्लेशयांत हाहे मदयेक लेहे थना छ्वया वांलाक बुद्ध जुया विज्याह्य खः । सम्पूर्णं लोकायात यथार्थं सीका व्याक धर्मया विशेषरूपं थुइकाः प्राणीमात्र सभ्य जुइकेत, दमन यायेमुली अद्वितीय जुया विज्याःह्य खः । ब्रह्मादि देव व मनुष्यपिनि गुरु खः । विश्व कल्याणकारी, भाग्यवानह्य भगवान् बुद्धयात जि दुःनुगलं निसें वन्दना याना ।

धर्म

वसपोल भगवान बुद्धं देशना याना विज्यागु बहुजन हित
व बहुजन सुख जुइगु । हानं आदि कल्याण, मध्ये व अन्ते
कल्याण जुइगु धर्मयात जि वांलाक पालन याये । वसपोलया
धर्म थनया थनसं अर्थात् समय विते मजुवं फल वीइगु । वयाः
स्वःवा धकाः नं कयने ज्यूगु, निर्वाण पाखे यंकीगु, विद्वानपिसं थः
थम्हंहे छुते छुते ज्वीक थुइका अनुभव याये फुगु धर्मयात जि
वन्दना याये । सम्पूर्ण पाप यात त्वःता, कुशलयात संचय याना
थःगु मनयात शान्तपूर्वक वसय् तयेगु ज्या याये । धर्मयात जि
वन्दना याना ।

संघ

भगवान् बुद्धं उपदेशं याता विज्याता तःगु धर्मं अनुसारं
वांलाक तप्यंगु आचरणं याताः निर्वाणं पाखे विज्याता च्वं पि ।
आदरं सत्कारं तये योग्यं पि च्याह्यं उक्तह्यं आर्यं पुदगलं श्रावकं
संघं पि जुलसां आह्वानं याताः अतिथिं पाहुना याता निर्वाणया
आसां व्यूगु दानं सत्कारं ग्रहणं याता काये योग्यं पि नमस्कारं
तथा विन्तीयाये वहः पि ज्वः मदुगु पुण्यं क्षेत्रं जुया विज्याः पि
बुद्धया श्रावकं शिष्यं पि खः । वसपोलं पिन्तं जि वन्दना याये ।
भगवान् बुद्धया शीलाचरणं सम्पन्नं पि सम्मतिं संघं भिक्षुगणं
पिन्तनं गौरवं तथा दानं प्रदानं याये । गौरवया मिखां स्वे ।
वसपोलं पिनि पाखें धर्मज्ञानं सयेकां नुगलं निसें एकचितं याता
पालनं याये ।

बुद्ध पूजा

सुथ ह्लापानं दनेवं लासाय्तुं च्वनाः बुद्ध मूर्ति अथवा तस्वीरया न्ह्योने च्वनाः बुद्ध लुमंकेगु । ह्लापां 'नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स' अर्थात् वसपोल भगवान अर्हत् सम्यक सम्बुद्ध यात् नमस्कार धकाः पुलिचुयाः ह्ला विन्ती याना स्वकः ब्वनेगु । अलेः—

बुद्धं सरणं गच्छामि = जि बुद्धया शरणे वने
धम्मं सरणं गच्छामि = जि धर्मया शरणे वने
संघं सरणं गच्छामि = जि संघया शरणे वने

दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि = जि निकलनं बुद्धया शरणे वने
दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि = जि निकलनं धर्मया शरणे वने
दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि = जि निकलनं संघया शरणे वने
ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि = स्वकलनं जि बुद्धया शरणे वने
ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि = जि स्वकलनं धर्मया शरणे वने
ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि = जि स्वकलनं संघया शरणे वने

थथे धकाः बुद्धया गुण लुमंकाः वन्दना यायेगु । धर्मया गुण लुमंकाः वन्दना यायेगु । संघया गुण लुमंकाः वन्दना यायेगु । फुसा पलख ध्यानभावना नं यायेगु । अलेतिनी थः माःगु दैनिक ज्याय् लगेज्वीगु । पुण्य कमाय् याये धुंकाः अले न्हिच्छी याउँक थः माःगु ज्या यायेगु । वहनी देने न्ह्यवनं बुद्ध, धर्म व संघयात वन्दना यायेगु । फुसा मैत्री भावना आनापाना स्मृति भावना यायेगु । मन याउँक देनेगु । ग्यानपुक, मभिगु ह्यगसे मह्यनिगु कथं भावना याना, पुण्य साधना याना मन याउँक देना चा वितय् यायेगु ।

स्वां-सिन्ह आदि पूजाया ज्वलं तथाः बुद्ध पूजा याये वलेनं ढंग दयेक पूजा याये सय्केमा । बुद्ध भगवानयात मेमेपि छः- देवीपित थें कीगः छ्वाका पूजा मयायेगु, ख्वाले ह्यय् आदि थासे सिन्ह मतिकेगु, निलः मछ्वाकेगु, स्वां कुचा कुचा यानाः मह्वलेगु अर्थात् बुद्धया न्ह्यःने स्वां चिचाय् दंक मह्वलेगु, घेवां कय्काः मछ्वाय्गु, समय्, अएला-थ्वं आदि लागु पदार्थ मछ्वायेगु । मैनवत्ती, घ्यःइता, इताः प्वाय् प्वाय् व्हारा व्हारां च्याकाः, जिनि जिनि च्वंक बुद्धया न्ह्यःने थ्यंक मतय्गु । धुं-धुपाय् म्हुंम्हु च्याका कूं व्हाना व्हाना वय्क बुद्धया न्ह्यःने मतय्गु । नसा-त्वंसा व सिसाबुसा ल्वाक वाकः याना मछ्वायेगु । थुजः थुजःगु कथं पूजा यायेगु अयोग्य । बौद्ध शिष्टाचार यात मत्वः ।

बौद्ध नैतिक शिक्षा व बौद्ध शिष्टाचार कथं बुद्ध पूजा यायेगु विधि थथे खः- बुद्धयाथाय् न्ह्यावले सुचुपिचु याना

यद्बुका तय्गु । स्वय्हे न्ह्यैपुस्य यैपुस्य च्वंका तय्गु । निलः
 थल नापं न्ह्येने तयातयेगु । स्वामाः बुद्धया करकमले, णदमुले
 वांलाक छाणा तयेगु । फुलदानी स्वां वांलाक, चतक्क धाय्क
 मिलय् थाना भगवान् बुद्धया न्ह्येने अथवा जःखः छाय्पिया
 तय्गु । वथे फलफूल-मरि-चरी, खाद्य पदार्थं थि-थि थले अथवा
 किस्ती वांलाक तयाः न्ह्येने ब्वया तयेगु । जाकि पात्रया वा
 गुलपाटे तया ब्वया तयेगु । दक्षिणा चन्दा बाकसय च्हे यायेगु ।
 धुं धुपाय् छपु निपु जक च्याकेगु । अथेतुं ध्यः इताः, मैनवत्ती
 नं थुकवं माछिजक च्याकेगु । गुकियाना भक्तजन पित्तं छुं हे
 मपकं अलग तया च्याकेगु । बुद्धयात । दर्शन याःवइपिं भक्तजन
 पिसं खनीवले थःगु थासय् च्वनाः धुं धुपाय् थःगुहे तालं
 च्यानाः च्वंगु, अथेतुं मैनवत्ती ध्यःमतं नं सुइतं छुं मपकं च्याना
 च्वंगु, माःथाय् माःकथं च्वनाः थाय् छकुति नस्वाः ह्वला च्वंगु
 स्वांमाः व फुलदानी च्वंगु स्वां खँ खँहे उमि मनय् श्रद्धा
 उत्पन्न ज्वीगु कथं न्ह्यैपुक यैपुक सुचुपिचु याना तयेमाः ।

बुद्धयात छाणा तःगु चिज-विज नसा-त्वंसा, सिसा-फुसा
 जाकि-बजी धिवा आदि छुं हे नं उपसम्पदा भिक्षु पिसं नय्मज्जू ।
 व फुक्कं आयेस्ता बुद्ध व बुद्ध मन्दिर वांलाकेगु-सुकुपिचु यायेगु,
 व मर्मत यायेगु आदिया निति जक उपयोग यायेज्जू ।

पूजा पाठ

पूजा पाठ यायेबल्य् शरीरया अंग उखे थुखे वा उखे थुखे
कुति कुति मसनेगु । मिखा उखे थुखे स्वया चाहुका मच्चनेगु ।
मिखा भतिचा तिसीना ख्वालं भक्ति पिज्वय्क एक चित्त यानाः
पूजापाठ यायेगु । थथे एकाचित्त यायेबले मनयां श्रद्धा भक्ति
ख्वालं व शरीरं प्रकट जुया च्वनी । अले थःत स्वया च्वंफि
वा खँफि मनूतयनं (मनय्) नुगलय् श्रद्धा व भक्ति थाय्काई ।
प्रशन्न ज्वी । थःत खँ खँ मैपिनिनं धर्म चित्त, श्रद्धा व भक्ति
दइबले, वा बढे जुया वइबले थःत नं मैपिन्तनं उभयपक्षं पुण्य
अप्वः दइ । थः पुण्य क्षत्र ज्वी ।

मैपिनी न्ह्यापां निसें पाठयाना च्वंधाय् थः लिपावना वा
लिपालात धाःसा थः मिस्यां पाठ यायेबले मैपिनि गन ध्यन
अनंलिसें जक पाठ यायेगु यायेमाः । अर्थात् मेगु थमं पाठ
मयायेगु । पुचलय् च्वनाः पाठ यायेबले, भजन यायेबले
वा म्ये हालेबले केवल उकिया अर्थय जक ध्यान तथा च्वनेगु
मखु । अपितु पुचःया सलय् नं ध्यान तयेगु यायेमाः । पुचःया

सल्य सः हनाः नाप नापं पाठ यायेगु यायेमाः । पुत्रःसमुह
या सिकं न्हापा सः पिकायगु, नत लिपाहे । नाप नापंहे सः
पिकायगु । समुह सिकं सः तसः चिसः जक मयायेगु मखु
अपितु तिसः वा ध्वंसःनं मयायेगु । समुह सिकं सः छुं किसिंमं
फरक मयायेगु । छगूहे लय्स, छगूहे सल्य हंक पाठ यायेगु ।
समुहया पासापि स्वयाः चलाकंन पाठ मयायेगु । ढिलांन
मयायेगु । एकनाशं सः पिकाया पाठ यायेवले । (श्रोतागणपिनि)
न्यना च्वंपिनि मन प्रशन्न ज्वी । याउसे च्वनी कुशल वटे ज्वी ।
पुण्य कमय् यायेफइ ।

समुहया सिकं सः फरकगु पिकाय् दले सः एकनाश ज्वी
मखु । सल्लल् न्हाइ मखु थुकथं पाठ यायेवले (श्रोतागण-
पिनि) न्यना च्वंपिनि ध्यान खलवलय् जुया ध्यान छसे
छ्वय्गु जक ज्वी । मन गुलि पाठयाःगु सलं गुलि प्रशन्न ज्वी
माःगु खः उलि ज्वी मखु । उकि होशियार जुयाः पाठ यायेमाः ।
एकचित्त जुयाः पाठयायेमाः । एकचित्त जुयाः पाठ यात वा न्यन
धाःसा मार्ग फल तक लाइगु असंभव मजू । असंभव मखु ।

शिक्षा

- १) प्राणीहिंसा मयायेगु, सकल प्राणीपिन्त मैत्रीपूर्वक व्यवहार
यायेगु ।
- २) सुयांगु खुया मकायेगु, लोभ-लालच रहित जुया उदार
मनं व्यवहार यायेगु
- ३) व्यभिचार मयायेगु मित्रता सद्व्यवहार यायेगु ।

(८)

४) मखुगु खँ मल्लायेगु, सुइगुं चुगली मयायेगु, कडा मिजास मयायेगु । सत्य वचनद्वारा सुमधुर व्यवहार याय्गु ।

५) मध्यपानादि-मगज व स्वास्थ्ययात मनीगु अर्थात् गोलमाल याइगु पदार्थ सेवन मयाय्गु । गम्भीरं विचारवान जुया च्वनेगु ।

थ्व न्यागुलि भगवान बुद्धया उपदेश खः । थः थवय् मिले जुयाः समाजय् एकता जुया च्वनेगु । वांलाःगु ज्या खँय् छम्हं मेहसित ग्वाहालि वीगु मानवीय धर्म खः । समाजया कर्तव्य खः । थ्यहे धर्मपालन याःह्य ब्यक्तियात समाजया आस्था व प्रतिष्ठा बढे ज्वी, व उन्नतिया शिले ब्वाय्वनी ।

बिशेष रूपं माने याय्मापिं

Dhamma.Digital

कीसँ थःस्वया थकालीपि, थः स्वयाः सः स्यूपित हनावना तय्माःपित हनावना तथा वया च्वनागु दहे दु । अऊ कीसँ विशेष रूपं हनावना तय्माःपिं अर्थात् माने याय्माःपिं थुकथं खः । - सम्यक् सम्बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध, अरहत, भिक्षु श्रावक संघ मां-वौ, गुरु जुजु-रानी व उपकारकपिं । थुपिं प्रति न्ह्यावले सतर्क जुयाः आदर गौरवपूर्वक व्यवहार याय्माः । छुं अपराध याय्मज्यू ।

(६)

वार्तालाप

छगू जातं मेगु जातिया तःधंहा मनूनापं खँह्ला वह्ला याये
वले वयागु ख्वाले त्वाल्ल स्वया मच्चनेगु । कीसं जुजु, रानी
व राजकुमार आदि सुं नाप खँह्ला-वह्ला यायेवले वयागु ख्वाले
त्वल्लं स्वया मच्चंसं, ह्लाः, तुती उखें थुखें मब्बेकुसं इन्द्रिय
यात थासय् तया त्वःगु आदर यायेमाः थथे वार्तालाप यायेवले
फयां फछि थःगु ह्लाःनिपां न्ह्योने प्वः चिना च्वनेगु तसकं
वांला ।

व थें समान जातिपिं नापं खँह्ला वह्ला व व्यवहार याये
वलेनं थ्वहे नियमय् च्वना याय्गु साप वांला । मिसा मिजं
खँह्ला वह्ला ज्वीवले त्वाल्ल स्वै मच्चंनेगु थःसिकं सःस्यूह्,
थःसिकं तःधंहा व थःसिकं थकालिह् मनु थः नाप खँह्ला वह्ला
याना च्वंवले दनाः याना च्वन धाःसा थः नं दना खँ ह्लाये
माः । दनाः खँ ह्लाना च्वंसा थः फ्यतुना च्वंनेगु तसकं
अयोग्यह् धकाः जक क्यनेगु व ह्वासिके वीगु ज्वी । थः ज्वलिं

उवःपि नाप खँल्ला वल्ला याये वलेनं फयाँ फछि थःगु इन्द्रीय
संवर याना च्वनेगु तसकं वांला ।

त तः सलं अर्थात् हःहपंक खँल्लायेगु नं मज्जु पुरुष व महिला
पिन्त स्वभाय्मान मजू । थःगु सलं मेपिनि खँ ल्लानां च्वंथाय्
ध्वइ कथं ततःसलं हाला सःतेगु ऊनहे स्वभाय्मान मजू । सुयां
खँल्लाना च्वंथाय्, धर्मदेशना जुया च्वंथाय्, अर्थात् गननं सुयातं
सतेमाःसा सुलि पूया सःतेगु भलादमी मनू मखु धकाः जक
क्वनेगु खः ।

खँ त्वाः ल्हाय्गु

सुयां पूजा-पाठ, धार्मिक कार्य याना च्वंथाय् न्ह्येने लँ
त्वाःल्लाना, मवसे भतिचा, चाहिला, वनेगु । मेपिनि सभा याना
च्वंथाय्, ध्यान भावना याना च्वंथाय्, उपदेश न्यना च्वंथाय्
सःपिहाँ वयेक पलाः छिना मवनेगु । थज्याःगु ज्याखँ जुया
च्वंथाय् मुसु तथाः, त तः सलं खँःल्लानाः सुलि पुयाः मे हालाः
अथवा रेडियो हायेकाः आदि छुं किसिमं नं शान्त भंग
मयाय्गु । सुं महानुभावपि फेतुना वा दनाः खँ ल्लाना च्वंथाय्
बिना वचनं लँ त्वाःल्लाना मवनेगु शिष्टभासं “जि छकः वने”
धका वचं कयाः वनेमा । वचन कया वनेवले नं श्वातु मतु
श्वाक, लिमला फमला पलाः छिनाः, धाराघुरु सनाः तुँइफुँइ
याना मवनेगु । धस्वाना मवनेगु । थुजाःगु थासय् लँ त्वाःल्लाय्त
भतिचा क्वछुना आदर गौरव याना वनेमाः । शिष्ट व्यवहार
यायेमाः ।

आशन

थः सिकं थकालिपि, थःपिसँ हनेमाः पि ऊयाले, लासाय् अथवा मेचय् च्वनाः निभाः, तुयूजः वा फसं गाय्का च्वंथाय् न्ह्यने हत्तीक च्वनाः निभाःजः व फय् पक च्वने मज्यू ।

थकालिपि सिकं तजाःगु अर्थात् उत्तमगु स्थाने वा आसने च्वनेगु अयोग्य । थःसिकं थकालिपि व हनेमाःपि काईवले अर्थात् विज्याइवले शिष्टाचार पूर्वक दनाः गौरव वयनेमाः सव पोलिपि वा वयेकः पिसँ आसन ग्रहण मयाय्कं थःन्हापा लाक्क फयेमतुइगु । अऊ वचं कयाःजक थः फेतुइगु वांला ।

सभाय् वनेगु

Dhamma.Digital

गुगुनं सभाय् वनेवले सःतातःगु इलय् थ्यंकेः वनेगु तसकं उत्तम । गुगुनं कारणं यानाः ज्या खँय्, नाप लाय्गु ई विद्या थाय्, पार्टी भाग काःवनेवले वा उपस्थित जू वने वले नियमित इलय् थ्यंकेमफुत अर्थात् नियमित ई स्वभाः लिपा लात धाःसा थ्यने साथंहे “थुगु कारणं जि इलय् थ्यंके मफुत क्षमा याना दिसँ” धकाः हनेमाःपि वा थःज्वलि ज्वपि पासा पिनिगु न्ह्यने आदर पूर्वक शिष्टाचार भाषं क्षमा फवने फय्केमाः ।

(१२)

थथे सभाय् वनेवले लाभा-प्याज, छाः । व लगय् ज्वीगु
गुगुनं नसा त्वंसा नया त्वना मवनेगु । थःगु सासलं मेपिन्त
न्हाये त्वपुइके वीगु ज्या मयायेगु । धकाः तयेत, मुसु तयेत व
हाछिकाः तय्त रूमालं म्हुतु त्वपुया तयेमाः । तसकं तयेमज्यु ।
थथे यानाः नं लिक्क च्वंपित छुँ जकनं धवलधाःसां “क्षमा
याना दिसँ” धकाः शिष्टाचार ब्वेमाः । छय्ने वस्ते चिकं
आदि मेपिन्त मयःगु व मनीगु गन्ध दुगु पदार्थ तयाः जुयेगुनं
प्रशंसनीय मजू ।

झैसँ खँ ल्हायेवले ई स्वया अर्थात् थाय् स्वया खँ ल्हाये
सय्केगु वानी छयले फय्के माः । पूजा, पाठ, उपदेश वा ध्यान
भावना याना च्वंथाय् खँ मल्हायेगु । यदि मजि मगाःगु खँ
ल्हायेमाःसां फुसा भाय्जक याना सिधयेकेगु; अथेनं मछिन
धाःसा माजि मगाःगु छगू निगू शब्द जक नवाना सिधय्केगु ।
नत्र थुलिनं मयायेगु हे तसकं कल्याण । खँ ल्हायाये माःसा
सुयातं मध्वै कथं तीजक दनाः पिने वनाः खँ ल्हायेगु । थज्यागु
ज्या जुया च्वंथाय् थ्वासा थ्वासां मुसु मतयेगु । मुसु वयाँ च्वन
धाःसा थःसुक दना पिने वनेमाः । थःसिकं थकालिपि, हनेमाः
पि अर्थात् न्ह्याह्महे थजुइमा त्प्यंक चोला पतिचां कयना खँ
मल्हायेगु ।

दशवी-खँ त्वाःमल्हायेगु

थः सिकँ थकालिपि, हनेमाःपि खँल्हा बल्हा याना च्वंथाय् थम्हं दशवी खँ त्वाःल्लाना मल्लाय्गु । ध्यान तथा आदर पूर्वकं न्याना च्वनेगु । छुं जुयाः थकालिपिसँ द्वंक खँल्लाना च्वन धाःसा थःम्हं ई स्वया सुविन्ति पूर्वकं खँ चाःहिका द्वंगु खँयात भिका वीगु अथवा संकेत यायेगु । घमण्ड भाव पिमकायेगु वा मदयका च्वनेगु । ई स्वयाः थःम्हस्यां खँ ल्हाये माःसां माःशु जक खँ ल्हायेगु । अथेलुं न्ह्याह्वासियां थकालिपि वा क्वकालिपि सःपि वा मसःपि तरीपि वा चिरीपि माको जक खँ ल्हाय्गु याये सय्के माः । खँ न्यना च्वंपिनि न्यने यःसां-मय्सां, ज्या ख्यले दुगु वा ज्यालगे मजूगु जुसां, न्यना च्वं पिनी समय दुसां-मदुखां थज्यागु खँ या छुं विचाः मयासे पारा पारां हालां च्वन धासा, सिद्धि छ्से लाःह्य थें जुइ । उकिं मनु व अवस्था स्वया खँ ल्हाये सय्केगु तसकँ उत्तम ।

Dhamma Digital

दना खँ मल्हायेगु

माननीय, भिक्षु तथा गुरुजन आवास स्थानय् सम्माननय् फेतुना विज्याना च्वनीवले ख्वाले थस्वे माय्क वस्पोल्लपि नाप दमा खँ ल्लाना च्वनेगु आदर मदु । थथे आदर मदुनु ज्या यायेगु भद्र महिला व पुरुष पित्त मत्वः । नत प्रवजित पित्त-

(१४)

हे ल्वः । वस्पोलपि थथे सम्मानासनय् फेतुना विज्याना चवनी
वले छुं खँ ह्लाये माल धाःसा थःनं फेतुना तथा पुब्बि चुयाः
लह्लाये सय्केमाः । तर वस्पोलपि मेच आदि उच्च आसनय्
फेतुना विज्याना चवन धाःसा अथवा थः फेतुइ मच्छिगु स्थाने
लात धाःसा दनाःहे खँ लह्लाःसाँनं, ल्याः मदु । थाय् स्वया
विचारदयेका व्यवहार यायेमाः ।

खँ दिकेगु

गुगुनं थासय् अर्थात् सभा जुया च्वंथाय्, खँह्ला-बह्ला
जुया च्वंथाय् अथवा पासापि नापहे जूसँ खँ जुया च्वंथाय्
छुं ज्या खँय् मवंसे मजीगु ज्याय् वने माःसाँ, वाथा इथीदना
वनेगु अर्थात् सुयात छुं हे मधासे वनेगु मबायेगु । वनेहे माः
सा शिष्टाचार पूर्वक “क्षमा याना दिसँ । पलख जि छकः”
संकेत वियाः वनेमाः । सुयाकेँ मन्यस्यँ सुरूक दनाः लुरुलुरु
वनेगु मज्यू । थज्याःगु वानि तसकँ वामला ।

खँ ल्हायेगु इलय्

थकालिपि वा थः ज्वलि ज्वःपि सुं नापं हे थजुइ व्यु खँ
ह्लाय्गु इलय् थःगु साँस मेपिनिगु ख्वाले मलाकेगु । खँ ह्लाय्गु
इलय् इ छ्वारा छ्वारा वय्क खँ ह्लायेमज्यू । खँ ह्ला ल्हाँ

(१५)

मुसु वल अथवा मुसु तयेमाल धाःसा दुसा उगु इलय्
 म्हुतुइ रुमालं त्वपुइ माः रुमाल मन्त धासा ह्लाति सां तोपुइगु
 यायेमा । सुंनाप खं ह्ला ह्लाँ इ फाय्माल खं फाय्माल अथवा
 ह्लि काये माल धाःसा करपिनि न्हचने हाय्क थु याना न्हचने
 लाःथाय् खं फाय्गु, अथवा ह्लि काय्गु तसकं मत्व । उकं
 इ, ह्लि वा खं गुगुनं फाय्माल धाःसा न्हचने लाःथाय् मफायेगु ।
 गुगु थासय् याये मागु खः वहे थासय् जक यायेगु ।

हना बना तय्गु

थःसिकं थकालिपिं, थःह्यस्यां हनेमाःपिं अथवा थःहे
 जहानपिं हनेमाःपिं मां-वौ, दाजु-तताजु पिनि-पाजु, पाजु-मलेजु
 आदि पिं नाप खं ह्लाय्गु इलय् कासँ, दिसँ, बिज्याःहुँ थज्याःगु
 वचन ह्लाय्गे अर्थात् छचलेगु याय्माः ।

खँ फय्वले वा ह्लाय्गे वलेनं छि, छःपिं, हजूर, ज्यू, हओस्
 आदि आदर वचनतया खँ ह्लाय्गु याय्माः ।

छ, छँ. का, धका छुद्र वचनतया खँ ह्लाय्गेवले मछचलेगु
 दिक्कचाया खँ मफय्गु तँ पिकया खँ मह्लाय्गे आदि । न्ह्याहा
 नापं नायुगु सलं खँ ह्लाय्गे, आदर पूर्वक खँ फय्गु तसक
 उत्तम ।

नापं वने बले

थःसिकं थकांलिपिं अर्थात् हनेमाःपि नापं गनं वने माल
 धाःसां छपला निपला ल्यूने चवना वनेगु बानी तसकं वांला ।
 उदाहरण या लागि भिक्षुपिन्त थःम्हिस्यां गनं यंके माल धाःसां
 जवय् वा खवय् छपला निपला ल्यूने हे चवनेगु ल्यूने
 वनेगु धकाः तप्यंकहे ल्यूने चवनेगु नं तसकं वामला । मज्जूथाय्
 अर्थात् मच्छिथाय् तप्यंक ल्यूने लाःसां छुं आपत्ति मद्दु । उकंथाय्
 स्वया पलाः छी सय्केमाः । गुगुं थासय् लवयेने माःथाय् अर्थात्
 लं चीके माःथाय् न्हयने लाः सानं छुं आपत्ति मद्दु । ल्यूनेहे चवनाः
 छुं खं ल्हाल्हां वने मालधाःसा न्हयने विज्याःपिन्त लिफः स्वे
 म्वाय्क छिक चवना खं ल्हाल्हां नाप नापं न्हयाय् सय्केमाः ।

वनेगु-चवनेगु

मिसा-मिजं ठी न्हयाम्हेहे थजु । लव् पलाः छिना वने बले
 म्ह, ल्हाः हुँइ फुँइ संकाः भाराभारा सना वनेगु तसकं शोभा मद्दु ।
 लँय् ज्वी बले करपिनि छेँ, ऊयाले, पसले आदि थासे थ थ
 स्वयाः न्यासि मवनेगु । लँय् जुया च्वंपिन्त त्वाल्ल त्वाल्ल
 स्वयाः पलाः छिगुनं शोभा मद्दु । ति ति न्हयाः मजुइगु ।

(१७)

ब्वाय् ब्वाय् वनेगु नं भद्र पुरुष ब नारीपिन्त शोभायमान मजु ।
करपिनि न्हचने फुँइ फाँय्याना जँ तियाः न्यासि मवनेगु ।

गननं फेतुना च्वनेवले मचातय्सँथें ल्हा—तुति आदि कृति कृति
संका मच्वनेगु । गनःनं पाहाँया रूपय् वने वले वनागु छें अंगले
क्वथाय् किथाय् उखें थुखें मिखा मब्बेगु । करपिनि न्हचने फेतुतुं
तुति कोलका मच्वनेगु । तिरकुती लगे यानाः मच्वनेगु । तुति
ल्हाति म्हिता मच्वनेगु । अप्वः मनु मुना च्वंथाय् पारा पुरु दाया
सना च्वनेगु वा तुति थुकु थुकु संका च्वनेगु, तुती ल्हाःति दाया
च्वनेगु तसकं शोभायमान मजू । पुतुहुँ च्वनेगु, कपाःतियां
च्वनेगु, ल्हा कले दिका च्वनेगु नं तसकं बांमला । सुबांगुन्हाने
अनुशासित जुयाः शिष्ट भाव पिज्वय्का गम्भीर जुया च्वनेगु
विशिष्ट मनुया लक्षण खः ।

नापलाः वने बले

मुयातं फीसँ नापलाः वने बले छें बा कोथाय् न्हचाथाय् थजु
घण्टी दुथाय् जुसा न्हापांचिसलं घण्टी वीगु । पलख सुंक च्वनाः
लिसः पिया च्वनेमाः । छुंन लिसः मवःसा हाकनं न्हापाया स्वयाः
भतिचा अप्वः घण्टी वीगु । हाकनं लिसः पिया च्वनेगु ।
थुकथंनं लिसः मवःसा भचा तसलं हे घण्टी वीगु । थुकथं स्वकः

(१८)

तकनं खापा खं मवः अथवा लिसः मवःसा लिहाँ बनेगु अथवा
वयेगु तसकं बांला ।

घण्टी मद्दुगु छेँ सःतः वने बले वा नाप ना वने बले न्हापां
चिसल खापाय् त्वा त्वा यानाः सः बीगु । पलख लना च्वनेगु
छुँ लिसः मबलकि सः भवा तसः ज्वी कर्भ हानं त्वा त्वा
यानाः सःतेगु । अयनं छुँ लिसः मवःसा न्हापाया सिकं तसःबाना
सःतेगु । थुकथं निकवः स्वक्वः याना सःतेगु यायेमाः । दुने
च्वंम्हहे आकुल चायक तिवां तिवां सःतेगु तसकं बांमला । खापाहे
त्यहेँ दनीथेँ च्वंक खापा घ्वारा घ्वारा संकेगु फनहे बामला ।
सःतः वने बले क्वयँ ह्वतं म्वेगुबानी मज्यु थथे तिवां तिवां
सःतेगु वा खापा घ्वारा घ्वारा संकेगु सिबे लिहाँ वय्गु हे
तसकं उत्तम ।

सःतेगु इलय् अन सु धकाः ह्यसः वलधासा “जि” नक
मन्नासे स्पष्ट नकसां लिसः बीमाः । उदाहरण या लागी बनसु ?
लिसः जि भिक्षु सुनन्द धकाः ख पूर्वकेमा ! ।

बिरामी स्वः वनेगु

छेँ वा अस्पतालय् बिरामी जुया च्वंपि थः थिति वा मित्र
बन्धुपि नापलाः वने बले वा स्ववने बले ह्लाः खालि मवनेगु ।
बिरामी यात निगु व उपयोगी बस्तु यँका उपहार बिबेमाः ।
बिरामीयात ल्वय् स्वयाः चिज बिज स्वयाः ठिकगु उपहार

(१६)

वियेसःसा तसकं वांला । यदि थथे मसिल धाःसा वावांलाःगु
स्वाँ, स्वाँमा, अथवा स्वाँ थल (फुलदानी) उपहार यँका वीगु
न्हावले नं ज्यू । स्वाँ, स्वाँमाः अथवा स्वाँ थल विरामीया
जः खः अथवा गनथाय् छिन अनथाय् तथाः छाय्पिया वीगु
गुगु खनेवं विरामीया नुगलय् स्वाँ ह्वइ । हर्लिवस, वर्नभिता
व सिरफ नापं सिसा बुसा गथेकि स्याउ, अनार, मोसन आदि
वावांलाःगु अवस्था स्वयाः यँका विये ज्यू । विरामीयात दिक्क
मचाइकथं सुसा कुसा यायेगु । विरामीया मन याउँसे च्वनीगु
खँ जक ह्वायेगु विरामीयात आश्वासन वीगु भिगु, लय्ता वइगु
मन याउँसे च्वनीगु खँ जक ह्वाय्गु । असफल जूगु, अर्थात्
स्यंगु ज्या खँ, सुँ सीगु, मनहे ऊयातुसे च्वंगु खँ विरामीयात
मकनेगु जक मखु विरामीया न्हाने अथवा विरामीं ताइ कथं
खँ हे न्हामथनेगु । विरामीया ह्वाः स्वयाः नुगः मछिका मिखां
चाय्क वा मचाय्क ह्ववि पिमकाय्गु । ह्लिला ह्वाः ज्यानाः
मन याउँसे च्वनीगु धर्मया खँ कनाः मन याउँसे च्वँका वीगु ।
विरामीयात न्हावले मैत्रीपूर्वक व्यवहार यायेगु ।

लाकां त्वःते बले

छीसँ गथे थाय् वाय् व ई स्वयाः लाकां न्हाये सः अर्थेत्तु
थाय् वाय् स्वयाः लाकां त्वते सयेकेगु तसकं आवश्यक ।

पूजनीय स्थाने लाकां त्वःता बनेगु । मेपिनि पूजा-पाठ
आदि धार्मिक कार्य याना च्वंथाय् लाकां न्हायाना मवनेगु ।

लाकां त्वःता दुहाँ वनेमाःथाय् लाकां थासय् त्वःते सय्केगु ।
लाकां त्वःते बले दुहाँ-पिहाँ जुइमाःथाय् अर्थात् लुखा ववसं
(लैय्सं) लाकां मत्वःतेगु लुखाया जः खः गन सुयातं छुं पनी
मखु अनथाय् थःगु लाकां तय्गु यायेमाः । लाकां तयेगु इलय्
न करपिनि लाकांया छःने मतय्गु । करपिनिगु लाकां खितु
खिना उखेला थुखेना मदय्क थःगु लाकां जक छिक मतय्गु ।
थुकथं फीसँ लाकां त्वःते सय्केमाः ।

ज्वना वनेगु चीज वस्तु तयेगु

फीसँ ल्हाःति ज्वना वनागु छुँन वस्तु गथेकि कुसा, व्याग आदि
न्हागु थजु न्ह्यने लाःथाय् लँ पंक मतय्गु । न्ह्यने लाःथाय्
भताभुङ्गज्वीक वां मछ्वेगु । छय्पिया तःगु कोठा अथवा
चैत्य देग विहार गुगुनं थासय्छुं वस्तु तय्बले छाय्पिया तःथाय्
मध्वै कथं तय्मा । छखे लिक्क योग्यगु थासे तय्गु अथवा
दिकेमु यायेमाः ।

नापलाः वने बले

फीसँ सुयातँ नापलाः वने बले वा सुनानं नापला वा
घकाः ई बिया तःगु दुसा इलय् थ्यंकः वनेगु वानी तसकं उत्तम ।

(२१)

नापलाः वने वले नाप लाइम्ह सिया छुं ज्यां अलमल
जुया च्वसा वा मय्पि नाम खं लहाना च्वंसा थः न्ह्यने हत्तिक
दना वा विचय् वनाः खँलहाना च्वंथाय् खं दिके मालिकथ
अर्थात् शान्त भंग मयायेगु । छिसा जक थः वय् धुन धकाः
सकेत वीगु । अथेनं मछिसा यथायोग्य आदर पूर्वकं छुखे
अलग्गनि सुक च्वना च्वनेगु तसकं वांला ।

नापलाइबले

थः सिकं थकालिम्ह अर्थात् हनेवहःपि नापलाय्वं
आदरपूर्वकं नमस्ते वा वन्दना यायेमाः ।

थपि फेतुना च्वनाथाय् हना वना तय्माः हनेवहम्ह विज्यात
अर्थात् काल धाःसा आदर पूर्वकं दनाः नमस्ते यानाः शिष्टाचार
व्वया खँ छुयेगु यायेमाः । अथवा कीसँ नापलाः वने वले नथुकथं
थःसिकं थकालिपि वा हनेमाःपिन्त आदर पूर्वकं हना वना
तया खँ छुइगु तसकं वांला । खँ सिधयेकाः विदा कया वय्
वलेनं आदर पूर्वकं नमस्ते याना लिहाँ वय्माः खापातिना
वय्माः थाय्सा घाराधुर सनाः खापा मतीगु । सः मवेक
चिसकं खापा लितिना वय्गु यायेमाः ।

ज्याः अह् याइगु इलय्

थः सिकं थकालिपि, हनावना तय्माःपि वा थः ज्वलि
ज्वःपिसँ व्वःगु गुगुनं ज्या ह्याः अथवा मफु मधासे अह्पेयाःगु
ज्या यायेमाः ।

याये मफुगु ज्या, याये मछिगु ज्या, अथवा थःहिस्यां याये मज्यूगु ज्या व्वल धाःसा थःत मछिगु वा मफुगुया कारण च्छसिकथं स्पष्ट यायेमांः अरु व्वःगु ज्या याये मफुगुलि दुःख तायेकाः आदर पूर्वक क्षमा पवनेमाः ।

नापलाः वःपि नाप

थःगु छेँया थकालिपि, वा थः मालिकयात वा न्ह्याह्यसित हे थजु नापलाः वःह्य सित बाकःचा ह्याइपुसे च्वंक तथा मतय्गु । छुद्र वचन मछ्यलेगु । तथ् मिजास मयायेगु । अपमान मयायेगु । दुसा बिभिन्न पत्र-पत्रिका न्ह्यने तथा बीगु थःहिस्यां ह्यस्यूह्य वा खँल्लाना च्वने ज्यूह्यसा न्ह्यइपुगु खँ ल्लाना च्वनेगु । फयाँ फछि याकनं नापलाका बीगु कुतः यायेगु । निम्हं नापलातकि थः वीचय् च्वना मच्चंसे सुँक दना वनेशु ।

न्हिलेगु

न्हिलेगु तसकं स्वास्थ्यकर खः । न्हिलेगु फाइदा धकाः न्हिला जकनं च्वने मज्यू । अवस्था व थाय् वाय् स्वयाः न्हिलेमाः । मेपिसँ ल्लाःगु खँ थमं थुहे मथुइकं न्हिले मज्यू ।

(२३)

हिले म्वाःमु थासे हिले मज्यू हिलेमु शैली वा ढंग जम्मा
(६) गुता प्रकारयागु दु । व थथे खः ।

(१) हसनं (२) हसितं (३) हासो (मन्दोस) (४)
मिहितं (५) सितं (६) अट्टहासो (७) महाहासो (८)
रोमञ्चो (९) लोमहंसनं

१) हसनं: अर्थात् हिलेगु । साधारण सः पिकया हिलेगु ।

२) हसितं:- हँसिलो जुया हिलेगु अथवा सः भतिभति
पिकया:- आनन्दित जुया हिलेगु ।

३) हासो:- खुशी जुया: हिलेगु अथवा भति भति पिने
खनेदय्क हिलेगु । खिति खिति हिलेगु । थ्व स्वता
प्रकारयागु हिलेगु साधारण मनूत हिलेगुली दुध्याः
मन्दोसोया अर्थ खः मन्द हासो ।

४) मिहितया अर्थ खः मुसुक्क हिलेगु । मुसुक्क हिला-
अनुग्रह यायेगु खः । थ्व मुसुक्क हिलेगु हर्ष, कान्ति
शोभा व खुशी प्रकट यायेगु खः । थ्व मुसुक्क हिलेगु
स्वीकृत, स्वागत व सन्तुष्ट प्रकट यायेत खः ।
आकर्षण याकेत पिकाय्गु भाव खः । थ्व सज्जन,
कुलीन, भलादमी, विनीत, भद्र पुरुष व उच्चकोटीया
घरानीपि महिलापिसं हिलेगु प्रकार खः । अर्थात्
बिशिष्ट मनूष्यया हिलेगु लक्षण खः ।

५) सितं:- दकसिवे कम मात्र भाव पिकया हिलेगु
मुसुक्क हिलेगु खः । थ्व केवल बुद्धं छुँ खँ थटना
आन्तरिक ज्ञानं साक्षात्कार रूपं खनाः प्रकट अथवा

भविष्यवाणी यायेत हिला विज्यागु भाव खः । थ्व
दक्कसिवे उच्च प्रकारया हिलेगु खः । सायद प्रत्येक
बुद्ध व अर्हत्पि हिला विज्याइगु नं थुक्किया हे
अन्तरगत जुइ ।

- ६) अट्टहासोया अर्थ सलथें हिलेगु खः । अर्थात् छ्यों,
वोह, ह्ला, तुति ह्य छम्ह संकाः हिलेगु खः । तुतु
तुला हिलेगु । प्वाः तितु तियाः मिखां ख्ववि सो सो
वय्क मिखा तिति सिया हहपंक हिलेगु । इ इ पं पं
हिलेगु । हिलेहे मफ्य्क हिलेगु । म्हुतुं लाः प्यालां
वय्क न्हासं न्हि स्वाल स्वाल वय्क हिलेगु खः ।
थथे न्हिलेगु भलादमी व शिष्टाचारी षिन्त मत्वः ।
- ७) महाहासो- सः ततःसः याना अर्थात् ततःसः पिकया
सलथें न्हिलेगु । खिरखिर याना न्हिलेगु । हा हा
हा हा यानाः ततःसलं न्हिलेगु हु हु हु हु याना
न्हिलेगु । हि हि हि हि याना ततःसलं न्हिलेगु । थ्व
न्हिला अप्वः धयाथें असभ्य मनू तसें न्हिलेगु खः ।
मेपिनी प्रब्रि गोरव मदुपि, ध्यान मदुपि सुयां न्हचने
अदव मत्तपि, विचारहीनपि न्हिलौगु प्रकार खः ।
उक्त ६ व ७ नम्बरया न्हिलेगु उथे उथे जूवः । थ्व
निगू सभ्य व भलादमी पि मनू तय्त मत्व ।
- ८) रोमाञ्चोया अर्थ रोमाञ्च खः । फुफुरे जुयांः मनय्
ऊवास ऊवास वंक न्हिलेगु हर्षं चिम्सं बुर्बुरे ज्वीक

अर्थात् चीम्सं तिति स्वाक न्हायपं ति स्वाका मिला
 भति ततःगोय्का हिलेगु । थ्व मनया आकस्मिक
 हर्ष शरीरद्वारा प्रकट ज्वीगु हर्ष खः । थ्व हिलेगुलि
 ताःहाक सःपिहां वइ मखु । छुँ अचानक घटना वा
 असफल खनाः केवल क्षणिक मात्र खः । ओ ! धकाः
 हर्ष प्रकट यायेगु थें जक खः । गुवलें छुँ खँ मनेलुया,
 अनुभव जुया अथवा न्येनानं थुगु किसिमं हिलेगु
 उत्पन्न ज्वीफु । थ्व हिला हर्ष मनय् भय् भय् विया
 आछु आछु कनीगु उत्सुक ज्वीगु भावया प्रकट खः ।
 सःताये दइमखु ।

- ६) लोमहंसनया अर्थ आश्चर्य अचम्मगु भय् वा प्रमुदितगु
 घटना घटीतद्वारा प्रकट ज्वीगु भाव खः । थ्व
 हिलेगुलि नं सःताये दइमखु । मनय् ऊवास खँ
 अवबोध जुयाः हँ ! धकाः आश्चर्य व आनन्द प्रकट
 यायेगु । ग्याःचिकु पहलं हिलेगु । मनय् ऊवास
 वनीगु खः ।

थ्व ८ व ९ नम्बरया भाव भति भति मिलय् जूव । तर
 उथेंहे मखु । थुपि निता प्रकार यागु हिलेगु साधारण व
 भलादमी मनूतय्के नं अवस्था अनुसारं उत्पन्न ज्वी फु ।
 हिले ज्यू ।

मस्तय्गु न्हचने खँ ल्हायेगु बखते

मस्त स्वाभाविकं हे नकल याइपि जुइ । मेपिसँ धाःगु, ल्लाःगु न्ह्यागु याःसां मस्तय्सँ याकन लाना कयाः नककल याये धुकि । इमिके ज्यू-मज्यु, त्यः-मत्यः, वांलाः - वामनाया छुं विचार दइ मखु । छुं च्युता दइ मखु । मेपिसं याःथे नककल यानाः म्हितेगु स्वर न्हचैपुकेगु स्वइ ।

उकि तःधिपिसँ मस्तय्गु न्ह्योने ख्याः खँ म्हायेगु । ख्याः मयायेगु । असभ्य व अश्लील वचन म्हायेगु । व्वः मवियेगु । छाय् धाःसा मस्तय्सं थःह्यास्यां अर्थ मथूसां अज्यःगु शब्दत छचले बः । तःधिपि जक जूसानं ख्याः यायेगुया सीमाना दु । मां-बौ, गुरु आदि थःसिकं थःकालिपिनीगु अथवा विशिष्ट मनूतय्गु न्ह्यने कडा वचन म्हायेगु ।

निमन्त्रणा याः वइगु बखते

सुनानं थःत विवाह, पार्टी वा गुगुनं लसताया भवज्य निमन्त्रणा याइबले लय्ता पिज्वय्का स्वीकार यायेगु । अज्ज अवस्था स्वया धन्यवाद वा वढाई वीगु । छुं कारणं थः वने

(२७)

मलाइगु ई अर्थात् मकुगु इलय् जुसा तप्यकं अर्थात् कडा वचनं
जिवय् मखु जि वय् मलाः धकाः मधाय्गु । विशेष कारणं
यानाः जि आकन वय् फथें मच्चं क्षमा याना दिसँ लासा पक्का
वय्गु खः । जि वय् फँ मन्नुथें च्वंगुलीनं जितः नं तसकं अफसोच
जु । थुकथं शिष्ट व्यवहार यायेगु तसकं उत्तम ।

थःपिसँ सुयातं निमन्त्रणा यायेवले नं हर्ष व उत्सुकता
प्रकट यानाः वयात धाथें थः मनु भाःपी कथंया व्यवहार याना
निमन्त्रणा यायेमाः । मवसें मजीकथंया खँ व्वया निमन्त्रणा
यायेमा निमन्त्रणा यायेवले आवास स्थान अर्थात् छेँ वनाः
यायेमाः । फयाँफद्धि लँय सुयातं निमन्त्रणा मयायेगु । लँय्याःगु
निमन्त्रणा संयांगं नापलागुलि जक वा धाःगु ज्वीका अथवा
नापलागुलि जक धाःगु ज्वीका धकाः मधासँ मजीया करंजक
धाःगु ज्वीका धकाः मतिताया कीगु निमन्त्रणाय् मवय् फु ।

बीचय् छुं वस्तु बिया चवनीगु इलय्

सुनानं सुयातं छुं छगू चीज वस्तु छमहं मेह्वासित ना धकाः
बियाचवन अथवा छपिसँ का धकाः मान सम्मान याना हाला
चवन अथवा तर मेह्वासितं म्वाल म्वाल छःपिकेहे तयाति अर्थात्
छिकेहे तयाति धकाः गौरव वचना हाला चवनेगु नं वांला मजू ।
थथे म्वाल म्वाल धाय्क करयाना छुं वस्तु वीगु नं वालागु

मखु । न म्वाल म्वाल धकाः हाला च्वनेगु हे वांला मजू ।
यदि अथे अप्वः हाला च्वन धाःसा निम्हँभ्वःसि चाःपिथें उताउला
खने दई ।

थथे करपि ना ना - म्वाल म्वाल धकाः हाला च्वंथाय्
जितः व्वुसा धकाः काचाकं काय्मु तसकं वांमला वांमलाजक
मखु अथें थःत ना मधासे मेपिन्त ना घै च्वंगु वस्तु बिचय्
काइम्ह मनु मनुहे मखु । गलि खिचा समानम्ह ज्वी । इज्जत
मदुम्ह ज्वी । तसकं हे नीच सिया ऊवले अर्थात् ल्याःखे ज्वी
छाय् धाःसा प्राययाना इपि निम्हेसिया धाःसथें अप्वः जुया मखु ।
मयया । मखु । व केवल परस्पर गौरव प्रकट जक याना
च्वंगु ज्वी फु । उकें थथे सुयां कालविल जुया च्वंथाय् बिचय्
बनाः जितः ति अर्थात् जितनं ति धकाः काः मवनेगु तसकं
उत्तम ।

सफल जुइबले

थः इष्ट-मित्र थः-थिति न्ह्यामसिया भिगु व ज्यूगु स्वय्
यै । व्यापार यानाः तसकं लवः वःगु यागु ज्या खँ सफल
जुगु । भाग्य चुलात सुख शान्ति प्राप्त जुल धाःसा थः हर्ष
प्रकट याबेगु । बढाइ बीमु । ठीसँ सुं जांचय् पास ज्वीबले
चुनावले त्याइबले, पदोन्नति ज्वीबले, बिवाह ज्वीबले, काय् बुइ

(२६)

बले, गुग्गुनं ज्याखँय् सफल ज्वीबले हर्ष प्रकट यानाः वधाइ वीईगु
चलन दु । नाप नापं प्रशंसा यायेगु चलन दु । थथे प्रशंसा प्राप्त
वधाइ प्राप्त मनूनं थःत प्रशंसा याना वधाइ व्यू विज्याःपिस
कापिन्त लुधना पुसे च्वंक धन्यवाद वीगु चलन नं दु ।

उदाहरणया निम्ति धाय् :-

जि थुगुसिया जांचय् पास जुल ।

अय्सा वढाइ दु (मेम्हसिनं धाइ)

धन्यवाद (लिसःविई)

थथेहे विभिन्न प्रकारं हर्ष प्रकट याये ज्यू गथेकि :-

वढाइ दु ।

तसकं लय्ताः ।

हर्ष दु ।

छि थुगुसि चुनावय् ब्याःगुलिं छितः दुनुगलं निसें वधाइ दु ।

छपिनि यात्रा सफल व सकुशल लिहाँ विज्यागु लिं जि

तसकं लय्ता ।

छिगु ज्या सफल जुल धाःगु न्यना तसकं हर्ष जुल ।

१) वाँलाजू

२) ठीक जू

३) भिजू

४) आश्चर्य !

५) अदभत

६) अहो ! आदिं सुं वन्धु-पासापिं गनं तापाक्क यात्राय्
वने त्यन अर्थात् चाःह्यू बने त्यन धाःसा वयात् शुभकामना

(३०)

यायां थथे धाये ज्यूः- छपिनिमु यात्रा ह्ययाइपुक सफल ज्वीमा ।
छिगु यात्रा सुरक्षा व सफल ज्वीमा । छिगु यात्रा मनं तुनाथें
वांलाय्मा । छुं धन्दा मकासैं ह्यचइपुक चाहिलां कासैं ।
ह्ययैपुक याउँक चाहिला कासैं । याउँक चाहिला कासैं । आदि ।
यदि । इपि जाँच व्यु वने त्यंगु चुनावय् वने त्यंगु सभाय्
भाग काःवने त्यंगु व्यापार याःवने त्यंगु अथवा तीर्थयात्राय्
वने त्यपिन्त वने त्यंगु इलय् थथे धाय्गु चलन दु । छिसिकथं:-

१) छिगु जाँच सफल ज्वीमा । छि अत्यधिक बहुमतं
त्यायेमा । छिगु सभाय् ह्यानादीमु खँ यात उच्चकदर यायेमा ।
छिगु व्यापारे दुगंछि लवः दयेमा । छिगु यात्रा न्हचैपुसे च्वना
सकुशल जुइमा थथे धकाः सुवा वीगु चलन नं दु । वने त्यंह्य
अर्थात् सुवा काःह्य व्यक्ति सुंक च्वनी । गृह्य गृह्यस्यां धन्यवाद
धका लिस वी । अथवा छिन मनं तुनाथें ज्वीमा धका लिसः वी ।

दुःख जुया च्वनीगु बखते

थः मित्र वन्धुपित दुःख जुया च्वनीगु बखते थःह्यस्यां फुगु
चागु ग्वाहालि यायेगु । ग्वाहालि याये मफुसा सहानुभुति
जकसो प्रकट यायेमाः ।

व्यापारय् स्यन, जाँचय् फेल जुल, अशान्ति व भयं ज्या
खँ स्यन, चुनावय् बुत, मनूत सीत, दसांकया अभाग्य जक

चूलात, आपत विपत आदि परे ज्वीवले फयाँ फछि, थःह्यास्यां
 अफशोच प्रकट यायेगु दुःख प्रकट यायेगु । उदाहरणः- “जि
 ज्वर वयाः तसकं विरामो जुया च्वन” धकाः धाइवले थःह्यास्यां
 धन्दा कयादीम्बाः लँहे लनीनि, छि मफुगुली जितःनँ अफशोच
 दु । थुकथं आश्वासन व सहानुभूति प्रकट यायेमा । छि जाँचय्
 फेल जुल धाःगु न्यना जितःनं नुगः मछि, तर हरेश नयादीम्बाः
 लिया पासला जुहे ज्वीनि । छि किजा परलोक जुल धकाः खवर
 न्यना वले जितः तसकं दुःख जुल । धैर्यं याना नुगः तै दिसँ
 सिला आखिर छकः की फुक्कं सीहेमाः धका भगवान बुद्धं न
 धै विज्यागु दु । छिगु दाँ तन धका धाःगु खवर न्यना जितः
 तसकं अफसोच जुल । थथे मेपिनि विभिन्न प्रकारयागु दुःख
 जुया च्वनीगु इलय्, आपत परे-जुया च्वनीगु इलय् थुकथं
 आश्वासन व सहानुभूति प्रकट यायेमाः । प्रकट याये ज्यू ।

लँ कयनेगु बखते

सुन लँ जुवा तय् लँ तनाः उखेला थुखेला मदय्क लाना
 च्वनीगु इलय् छँ जुया थःत ध्वदुल धासा व लँ जुवायात
 थःह्यास्यां फुथें ग्वाहालि यायेमा ।

फलानाथाय् वनेगु लँ गन थें ? फलानाहा सियागु छँ गन
 थें ? फलानाहा सिया फलानाहा गन च्वना च्वंगु दुथें ? आदि

धका न्यन धासा वयात थमं स्यूगु खँ वांलाक श्वीक कना विये फयकेमा । अज्ज थःगु ज्या भच्चा दिनासां व व्यक्तियात लँ क्यना वा मनु नापलाका वीमाः । अथेनं मफुतसा वा धाःह्य मनु ह्यमसिल धासा मेह्य मनु अथात स्यूह्य मनु नापलाका वीमाः । थज्याःपि लँ जुवातय्त वा गुम्हेसिननं छुँ खँन्यनी वले क्को चाया मस्यु मस्यु मधाय्गु । थःज्याँ लिमलाः गुलि खसां मखुसा लँ मक्यनेगु । ह्लाः जक भाय्यानाः उर्ये हँ वा थुखँ हँ धकाः मक्यनेगु ।

थः हे गनं अपरिचित थासय् अपरिचितह्य वा परिचितह्य मनु नापलाः वनेधले थाय् बाय् मसिया वा मनु ह्यमसिया गन वने गन च्वने ज्वीक ज्वीवले सुयाछे फलानाह्य गन थें धकाः न्यने वले क्यना मविल धाःसा अथवा मस्यु धकाः जक धाल धाःसां थःत गुलि दुःख ज्वीगु खः आपतपरे ज्वीगु खः मेपिन्तनं अथेहे ज्वीगु थुइका अथे मजुइकेत थःथः पिसँ फु फुगु ग्वाहालि याना विइगु । मैत्री चित्त व्यवहार यायेगुलि धर्म व शिष्टाचार नितां दुथ्याना च्वंगु दु ।

बसय् वनेगु इल्लय्

बसय् वने वले । बसय् च्वनेत घ्वातु घ्वाना मच्चनेगु । थःसिकं थकालिपि वा हनेमाःपिन्त ह्लापा छव्यमाः । अज्ज थःसिकं निर्बलपि मिसा मच्चा, विरामीपिन्त घ्वातु मघ्वाक फुसा छिक सुबिस्था साथं छ्वेमाः ।

(३३)

बाल-बालिका, निर्बल, रोगी, असाहाय अङ्ग प्रत्यङ्गहीन
व्यक्तिपिन्त दया करुणा तथा रक्षा यायेमाः । मैत्रीपूर्णं गु व्यव-
हार यायेमा । अज्ज बुढा बुढी, श्रवण, भिक्षु, शीलवती व अन्य
गुरुजन माननीय आदि पिन्त ह्यापालाक सीतय् फेतुकेगु वाकी
दुसा जक थः फेतुइगु । मेगु सीत खाली मदुसा थः फेतुना
च्वनागु सीत जूसां श्रद्धा व गौरव पूर्वकं विज्याहुँ, कासँ थन
फेतुना दिसँ धकाः त्वता वीगु । थथे यायेगु छखें मानवीय धर्म
खः । मानवीय कर्तव्य खः ।

वसय् च्वने वले निर्दयतापूर्वक घ्वातु घ्वाना च्वनेगु
स्थार्थी मनूया गुण खः । शिष्टाचार हीनह्य मनू खः । मान-
नीय धर्म हीनह्य मनू खः ।

लँय् फोहर मयायेगु

फलफूल आदि नयाः उक्रिया ख्वला लँय् ज्वीमाःथाय् वां
मछ्वय्गु । भवय् नयाः लपते लँय् चिचाः दंक अर्थात् छ्याल
ब्याल ज्वीक वां मछ्वेगु । ग्वा नयाः लँय्, अंगले जनसाधारण
स्थाने पिच्च यानाः ल्हव्य्मज्यू । ई, ह्लि, खै, खि-च्व आदि लँय्
मफाय्गु । यदि आवश्यक हे जुल धाःसा लँ तापाक्क वनाः
एकान्तगु थासय् सुयातं मपनिगु थासय् वनाः फायेमाः । मेपिसं
खंक दनाः पिसाब याये मज्यू । नत दिसा च्वनेगु हे ।

(३४)

छेँया ऊयालँ धू, फोहर लः आदि न्ह्यागुहे थजु जन साधारण स्थाने वां छ्वया ह्य् मज्यू । धू फुककं छगः थलय् मुंका तथा छथाय् गाले वा सागाले यँका वाय् यँकेमा । ऊयालँ ख्वाः सिलेगु, नु सिलेगु वा चिप सिलेगु याये मज्यू ।

गथे छेँ फोहर जुलकि अर्थात् सुचुपिचु मन्तकि वांमला । अथेहे लँय् फोहर जुलकि त्वाःहे वांलाई मखु । अज्जला थुकें अनेअनेगु रोग तय्त नं जन्म वी । उकें कीसं कीगु लँ न्ह्याबलें सफा याना तयेमाः ।

तत्ति च्वनेगु बखते

तत्ति खई, इ, ह्लि, दिसा पिसाव आदि फानाः अर्थे त्वता थके मज्यू । लखँ च्वेका सफा याना थकेमाः । तत्ति च्वनेवले ऊँऊँ शब्द पिकया अर्थात् मेपिसँ ताइकथं सः पिकया दिसा च्वने मज्यू । भलादमी मनूतय्गु शिष्टाचार यात मत्वः ।

तत्ति दुहाँ वने ह्लयः दुने सुं दुला धकाः लोजक खापा घ्वामा अथवा साला स्वेमांः । तत्ति दुहाँ बनेबले खापाय् चुक् गलाक्क तयेमा । पिनें काचाक्क खापा चाय्के मफैकथं तयेमा । दनाः दिसा पिसाव मयायेगु । तत्ति दुने ह्लचने लाःथाय् दिसा पिसाव मयायेगु ।

लँय्, लँसिथे, लखय्, घांसय् वा ख्यले आदि जनसाधारण स्थाने, पूजनीय स्थाने दिसा पिसाव मयायेगु ।

(३५)

बेसिन

बेसिनम् (Basin) ह्ला सिलेवले वा ख्वाः सिलेवले
अन ई, ह्लि खै फानाः वा छं वस्तु सिलाःगु आदि फोहर अथे
त्वता थके मज्यू । लखँ च्वेका सफा याना थकेमाः । मेपिन्त
लः छ्व छ्व म्हुका लाके मज्यू । लखय् सने मज्यू । लः संका
मेपिन्त पनिकथं सिला च्वने मज्यू । लँय्ध्याचः ज्वी कथं लँ
प्याइकथं बेसिनम् लः हाय्का सना च्वने मज्यू । होश याना
सिलेमा ।

म्हुतु च्वलेगु लहाः सिलेगु

कीसँ म्हुतु च्वले वले म्हुतुइ च्वंगु लः मेपिन्त चिचा वंक
पिच्च याना मल्हेगु । ह्लाः सिलेवलेनं मेपिन्त चिचा मवनेमा
धकाः तीसकं सिलेगु । लहाः सिलाः प्याःगु लहाः थाथा मयायेगु
था था यायेवले लः गननं पवित्र स्थाने वा मेपिनिगु ख्वाले,
हाय् लाइगु यक्व संभावना दुगुलि थथे मयायेगु रुमालं सफा
ज्वीक हुइगु ।

थः विशिष्ट पाहुना वा अतिथिया रूप्य् मेपिनि छेँ वना
च्वनेवले भोजन, नसा त्वंसा आदि नये ह्लयः वाटा अथवा मुगुं

थले लः हाय्काः ह्लाः सिके हल अथवा नय् घुंकाली न्वसिके
हल धाःसा व थले चिसकं लः वय् मवंक ह्लाः सिले ज्यू ।
म्हुतु पिये ज्यू । तर लः हाय्का च्वंहसित वा जःखः च्वंपिन्त
चिच्चावंक सिले मज्यू । भद्र पुरुष व महिलापिसं म्हुतुइ लः
चुक चुक यानाः मेपिनि न्ह्यःने वाटाय् अथवा थलय् ल्ह्वेगु यात
प्रशंसा मयाः । न्वसिके हःगु थलय्, खै फाय्गु, न्हि, काय्गुला
ऊनहे मत्वः । मत्वः जक मखु अशोभापूर्ण व अश्लील पन
खने दई । नसा नये माःगु वा तयेमागु थलय् न्वसिके हय्गु
नं थिक मजू । थःम नयागु देमाय् न्वसिलेगु नं वांमला ।
विचारशीलपि मनुतय्स पाहाँ सःतुम्ह वा पाहाँ जुया वंपिसँ
उजागु ज्या याइमखु ।

म्हुतुइ कृत्रिम वा छुना तःपिनि वा थ्वयाः म्हुतु पिने
लिकया मेपिसँ खंक वायय् अथवा थलय् सिलेगु मेपिनीगु निति
अति घृणित असभ्यगु ज्या खः । अकिं विचारशील, इज्जत
दार वा विशिष्ट ब्यक्तिपिसँ छुना तःगु वा थ्वया मेपिनिगु
न्ह्यने मसिलेगु यायेमाः । मेपिनि न्ह्यःने हाछिका तयेगु, धका
तयेगु, वांखाया वा कुलेगु वाकुला लिकया हानं नय्गु वा
न्ह्यने लाःथाय् थुइक यानाः ल्ह्वेगु शोभादुगु ज्या मखु । अकिं
मेपिनिगु न्ह्यने वाका तयेबले, हाछिका तयेबले ल्हातं म्हुतुइ त्व
प्वीमाः ।

घृणित भाव महयेगु

मेपिनी अथवा थःहे नसा त्वंसा सेवन याना च्वनीबले दीसा पिसाब आदि न्ह्यागुहे थजु फोहरगु विषय्, घृणित भाव उत्पन्न ज्वीगु विषय् छुं खँ न्ह्यमथनेगु । मल्हायेगु यायेमाः । बायु मत्वःतेगु । सुनां मताइ कथं अर्थात् सुनानं मसीक बायु त्वता नवैगु बातावरण ह्यमज्यू । सह याना पियाँ पी मफुत धाःसा तीजक दना पिनेवना अर्थात् मनू मदुथाय् बनाः बायु त्वतेगु यायमाः । थुपि खः भद्र पुरुष व महिलापिनिगु शोभा दुगु बानी

नसा-त्वसा

नसा त्वंसा थिये न्ह्यः अर्थात् नये न्ह्यः ल्हाः सफा यायेमाः । नसा-त्वंसा त्वपुना तयेगु यायेमाः । नसा-त्वंसा उला तलकि धू वनेफु, की वनेफु भुजि भुनेफु, अथे फोहरगु लाय् धुकूगु वा भुजि भुंगु नसा त्वंसां सेवन यातकि रोग गुयेफु । उकिं नसा त्वंसा त्वपुया तयहेमाः । नसा त्वंसा नये बले थलय् अथवा देमाय् तया नय्गु यायेमाः बँय्सँ तया नयेगु याये मज्यू ।

(३८)

नसा त्वंसा नये वले चम्चा, काटा वा देमा तारा तारा
 सः वयेका त्वाकाः मनयेगु । बँय् वाकाः मनय्गु । छुं जुया
 अकस्मात् नसा वात धाःसा तीजक मुनाः देमा ववय् अलग
 तयेगु । तिस्यू भ्वं दुसा छकूचा कयाः वाःगु नसा मेपिसं मखंक
 तोपुना तयेगु । मेपि दुयाय् वा याकचा जक वले सां भुसु वल
 हपन, हाछिका वल धाःसा हतपति मेथाय् फस्वया रुमालं वा
 ल्हाति पाखुइमाः । ल्हाः छपां भ्याता भ्याता भ्याः यानाः
 मनय्भु । मंचय, न्यताले अथवा लनय् किका नसा त्वंसा
 मनय्गु । बांलक नयेगु । नयवले न्हिला ख्वाः ज्यानाः नयगु ।
 नसा साव साः धकाः भुतु सुवाःयात खुसी यायेगु । नय्वले
 खँ भति भति ल्हाना नय्गु बांला । तर खँ आपा ल्हाना
 च्वनेगु मत्वः । भ्याःगु ल्हाति लः थल वा ग्लास मज्वनेगु ।
 लः थले नसा-त्वंसा भ्याः मकिकेगु । ग्लास चिपयानाः लः
 त्वनेगु । तर लः थल करुवा, तांफ आदि चिप यानाः लः त्वने
 मज्यू । लःथलं लः हाया त्वनेमाः ।

Dhamma Digital

नयेगु

ल्हाः बांलक सिलाजक नसा नयेगु यायेमा देमाय् जाय्क
 जुसे तयाः नयेगु बांमला । न त थलवलय् जाय्क विलि विलि
 ज्चीक त्वंसा त्रय्गुहे । लोभी, नय्हाः स्वभाव वयेक नयगु

(३६)

त्वनेगु याये मज्यू । शोभा दयेक नय्सय्केमाः । मेपिनि नाप
 च्वना नयवने सोमित मात्रं दुगु नसा त्वंसा होश याना नये
 सय्केमाः । मेपिन्त दुसां मदुसां थःजक न्हापा लाक्क पाका
 पाकां काचकाचां नया त्वना फुके मज्यू । आपा चलाखं नय्
 मज्यू । चलाखं नय् मज्यू धकाः तसकं ढीलां नय्त्वने यायेगुन
 ठीक मजू । मेपिनिगु सरहने ठीक छ्वांटं, ठीक मात्र नयेगु
 यायेमाः । त्वनेगु दायेमाः सा साःगु जक ल्वाका ल्वाकां नयाः
 मसाःगु जक ल्यंका थकेगुनं वांलागु मखु । जा नयेवले दथुं
 म्हुया मनयेगु । छसिकथं सिथंनिसें नय्गु यायेमाः । तरकारी
 कें व अचार जक ह्हापा नया जा लिपा नय्गु नं वांलागु मखु ।
 नत जा छखं वांच्या वाच्या यानाः ह्हाया वाला नयेगु हे ।
 मात्रछि जा यात मात्रछि कें व तरकारी मिलय् यानाः नये
 सय्केमाः । कांतसें मरोयात चांल्हाका तःथे तरकारी यात
 जां ल्हाका मनयेगु । जितः जा ति, जितः कें ति, तरकारी ति,
 मरिति धकाः ततः सलँ सः पिक्या पवना मनयेगु । थथे
 व्यवहारय् घरानीपन खने मदु । न मेपिन्याय् ब्वय् तुलु तुलुं
 स्वया च्वनेगु हे । जा त तः प्येयानां म्हुतुइ मन्हयंक मनयेगु ।
 म्हुतुयात ठीक परिमाण कथं जक नयेगु । म्हु म्हुचिना मनयेगु ।
 जापे ल्हाःति अथवा चम्चां कया म्हुतुइ तयेयंके वले म्हुतु
 न्ह्यने मथ्यंकं आं मयायेगु । न्ह्यलं लिसें वां खाना मच्च्वनेगु ।
 म्हुतुइ पतिचा दुछवयां मनयेगु । नत चम्चांआपाः परिमाण दुने
 थ्यंकं यंगु नं वामला । ल्हाति जापेःकया नाछ्वया मनयेगु ।

छुं चिजवस्तु वां वां न्याना लयेगु नं वांमला । म्हुतुयात त्वय्क
अथवा ठिकमात्रं टुक्का टुक्का यानाः वा कुचा कुचा थला नय्गु ।
नये वले बँय् वाकाः मनयेगु । नत देमासं फुरु फुरु कुतुवंक हे ।
मेच्चः लुया नयेगु नं शोभा मदु । कुरुं कुरुं सः वयेक, च्याकुं
च्याकुं सः वय्क प्याकुं प्याकुं सः वय्क स्वारा स्वारां च्याप
च्याप म्हुतु सः वयेक मनयेगु । थथे यासा फाया स्वभाव वई ।
ल्हाः फेया नयेगु खिचाया स्वभावया अनुसरण ज्वी । उकिं देमाय्
फेतु फेया हुया मनयेगु । ल्हाः पति वाया ल्यूने वा वाया कापी
कुति कुतियाना बाला कया मनयेगु । नसा म्हुतुइ दुने तया
खं म्हायेगु । नसा भ्याःगु ल्हाति लःथल मथीगु । ग्लासं लः
हाया मत्वनेगु । चिपयानाहे त्वनेगु । नये सिधय्का देमाय्
ल्हाः मसिलेगु सार्वजनिक स्थाने मसिलेगु ।

देनेगु

मनूत प्राय यानाः थःगु छेँ, थःगु कोथाय् देनी । तर
अथेसां गुवल्ले पिने पुचलय् देने माले यः । पुचलय् अथवा
मेपिसं खनिगु स्थाने थसः पाया देनेगु सिकं, ह्य चातुका देनेगु
सिकं, वा धोप्सां पुया देनेगु सिकं फिलि देनेगु तसकं बांला ।
ल्हा मव्वय्कुसे ह्य लिम्क तयाः तुति धःमपाय्कुसे निपां नापं

तयाः तप्यंक तयेगु । फाय्गु चिज सिल दोलाइ आदि थासय्
लाक्क फाय्फुसा थसःपाया द्यं तलेनं हिंसि मद्दु मजू । तर
दकसिवे ठीकगुला फिलि देनेगु हे । तुति कयेकुंका देनेगु,
थस्वेक लया देनेगु बांमला । नत थःगु तुति करकिया ह्याय्
तया देनेगु हे ।

न्ह्यः वया च्वनीबले थः गथे देना च्वना धयागु खँ अवश्य
नं सुनानं छुं चाइ मखु । तर अथेसानं शोभा दयेक देनेगु कुतः
यात धाःसा विस्तारं विस्तारं याये मफइगुनं मखु । उकें देने
बले वस्त्र चिचादंक, उखें थुखें लाक, ह्लाःतुति चतवाना, सँ
फँ फँ तया देनेगु दृश्य मेपि मनूतयेसँ खनीबले वांलाइ मखु ।
देने बले म्हतु वां खाया मदेनेगु । लाः स्वाह्यां वयेक मदेनेगु ।
वा कुर कुरन्ह्यया मदेनेगु । ह्वार ह्वार न्ह्यः सः वयेक मदेनेगु ।
सुंइ सुंइ सः वेक देनेगु ठीक मजू । न्ह्यले खँ ह्लाना ह्यग्गु;
न्ह्यले दनां वनेगु बानी अन्तराय अथवा खतरनाक खः । फुंगा
तय्बले नं तसकं तजागु न चिसकं चिजाःगु ठीक मात्रामु फुंगा
तया इन्द्रिय संवर यानाः देनेगु कुतः यायेगु, बांलक देनेगु,
भिगुमति तया देनेगु यात धाःसा शोभा मद्दुगु बानी फुक्क
परिवर्तन यानाः बांलाका यँके फई । शोभा दयेक देने फई ।

ज्या ब्वे बले

थःसिकं थकालिपि वा माननीय पित्त फयां फछि छुं ज्या मब्बेगु वांला ब्वे माल धाःसा “छि” अथवा “छपिस” थुगु छगू याना वियादी फइला थें ? धकाः वीनित प्रश्न रूप्य न्यनेगु यायेमाः । गर्थेकि छह्ण माननीय काया लिक्क च्वना च्वन । तर थः अन वना ऊयाः चायेक वा तिये मछि उकि वयात विनम्र स्वभावं पलख थुखे दीला ऊयाः छक ती अथवा चायेके धकाः धायेमाः । प्राययानाः व माननीयं चिला वी (मेपिनिगु छ्यः फुसं, म्हंल्ला हाचां गायेकं छुं चिज वस्तु मकायेगु । मवियेगु यायेमाः श्रमण भिक्षुपित्तं छुं गुगुं दान प्रदान यायेबले नं वसपोलपित्तं गाच्चं, गायेका कथं न्ह्यःने थ्वंक थीक घ्वातु घ्वाका वने मज्यू ।) व थें मेगु छुं वस्तु काये माःथाय् तये माःथाय् मत च्याके माःथाय् वा स्याये माःथाय् आदि थासय् नं अवस्था स्वयाः उगु रूपं खँ ल्हाये उदाहरणः—

प्रश्नः छि अमेरिकाय् काइबले अन जिमि दाइयात फोन याना दी फइला ?

उत्तरः ज्यू, वयात छु धायेमाल थें ? ज्यू धकाः वचन विवा स्वीकार याःगुलि वय्कःयात थः मागु खं कना छ्वे जिल ।

न्ह्यने वनेगु

विहारे बुद्ध भगवानया न्ह्यने, भन्तेपि फेतुना विज्याना च्वंथाय् फयां फछि न्ह्यने मवनेगु । वनेहे माल धाःसा कोछुना अथवा पुलि चुया गौरव भाव प्रकट यांनाः विस्तारं वनेगु । वसपोलखिन्त थःगु ल्यूने लाकाः काचाकं फहिला थम थमं न्यासि मवनेगु । पतासी च्व वा गा लुतु लुइका मज्वीगु । धर्मकार्ये च्वनीवले साधारण मनूतहे जूलनां, पासापिहे जूसानं थः इमि न्ह्यने वनेवले ह्लापा लिपार्थे मवंसे कोछुनाः अथवा पुलि चुया गौरव प्रकट यांनाः वनेगु यायेमाः ।

बिन्ति

नमो तस्स बुद्ध पूजादि पाठ वनेवले ह्लाः निपां वांलाक तयाः बिन्ति यांना च्वनेगु या ह्लाया ह्यालपति निपां थःगु नुगःचुया च्वसं दिका पति छिपति ज्वःमिले ज्वीक ज्वरे यांनाः अंजलिकरण यायेगु । बिन्ति यायेगु । पति छिपति ठिक मिलेयांनाः पति च्वभतिचा (अर्धाङ्ग) थस्वेक न्ह्यःने तप्यंक तयेगु । ह्लाः क्वस्वकाः बिन्ति मयायेगु । बिन्ति याये वले ह्लाः मनचाय् वा ह्लासे, म्हुतुइ दिका मतयेगु । ह्लाः निपां बिन्ति यांनाः न्ह्यने त्वपुना च्वंक मुलय् दिकानं मतयेगु । बौद्ध चरित्र अनुसारं ठिक स्वभायमान ज्वीगु तरीकां बिन्ति याये माः ।

फेतुइगु तरीका

विहारे मेच कुत्ति मदुथाय् फेतुइगु तरीका गृहस्थीपिनि छे फेतुइगु तरीका स्वयाः भचा फरक । छें जूसा मुलपति थ्याना फेतुई वा तिरकुथे मारेयाना फेतुई । बौद्ध विहारे फेतुइवले वच्छि मुलपति थ्याना वच्छि उकिया छनेसं अर्ध पुलि (फिलि) चुया च्वनेगु चलन दु । बौद्ध विहारे श्रुगु प्रकारं फेतुइगुयात स्वभाय्मान जु धकाः जक मखु ज्या न छि धकाः बौद्ध जगतं स्वीकार याना तःगु दु । तर अथेधकाः बौद्ध विहारय् मेकथं फेतुइहे मज्यू धकाः धयागु छुं प्रतिबन्ध तयातःगु मदु । बौद्ध शिष्टाचार कथं विशिष्ट नर-नारीपि विहारे गुकथं फेतुइमा उकथं शिष्टाचारपूर्वक फेतुइ नं सय्के माः ।

दना दर्शन याये बले

बुद्ध भगवान यात दर्शन याये बले तुति निपां ठीक तप्यंक चुया दना ल्हाः निपां मनचाय् थीथें च्वंक ज्वजलपा बन्ति यानाः, च्वलापति निपतिया च्वकाय् ल्हातिकां मथ्यूतले छयं व्वच्छुइकुलिसे ल्हाः पानं न्हयःने पाखे व्वच्छुइका यंकेगु नापं ह्य बाह्यनं भतिचा ल्हाचनेपाखे तप्यंक भोसुवंकयंकाः बुद्धया गुण

(४५)

अनुस्मरण यांनाः, श्रद्धा व भक्तिपूर्वक दर्शन यायेगु । दना
भिक्षु संघपिन्त वन्दना यायेवलेनं श्वहे तरीकां शरीरया अंग
तया वस्पोलपिनिमु शील धर्म अनुस्मरण याये ज्यू ।

पञ्चाङ्ग दण्डवत्

भगवान बुद्धयात पञ्चाङ्ग दण्डवत् (वन्दना) यायेवल्य
तुतिया पतिं निसें पुलिनिगलं नापं बँय् चुया ह्लापा निसें चुल्या
निगलं बँय् दिका भचा हो दयेक फाया ह्लातिका (हस) ह्लाः
निपाया कतिने बँय् दिका, मने बुद्ध गुण अनुस्मरण यांनाः
सभक्तिपूर्वकं वन्दना यायेगु । ह्लाः निपा ज्वरेयाना नुगःपाय्
थीकाः ल्ह्वना कपालय् थीकालि व्वछुनाः वन्दना यायेगु । थथे
स्वक वन्दना यायेगु ।

धर्म तथा भिक्षु संघपिन्त वन्दना यायेवले नं शरीरया
अंग थुकथं तथा वन्दना यायेज्यू ।

फया कायेगु

मुनानं थःत छुं चिज वस्तु बीवले वा लः ह्लाइवले थम्हं
छपा ह्लाः जक मफसे निपा ह्लातिं फया कायेगु । तर चिकीचा

(४६)

धंगु चिज वस्तु छगू वा कम मात्राय् जक दुगु फया काय्माल
 धाःसा निपा ह्लाः चकका फया काय्गु बामला । उकें कीस
 सुनानं छुं वीगु इलय् थाय् स्वयाः व चिज स्वयाः फय्गु
 तसकं आवश्यक । सुनानं चिधंगु वस्तु वा कम मात्रा जक बील
 धाःसा गा अथवा तग्त्रःगु थल फया काय्गु लोभी जुया जितः
 आपाति वा आपाः ब्यु धकाः पवना च्वंगु पह वई । थथे कम
 मात्रा वा चिधंगु वस्तु वी बले जवगु ह्लाःति देपागु ह्लाःति
 ज्वना ठीक छ्दांत जक ह्लाःपा चकका काय्माः ।

जल आदि पवित्रगु वस्तु थःसिकं थकालिपि वा माननीय
 व्यक्ति पिसँ ब्युथाय् जूसा भतिचा क्वछुना गौरवपूर्वकं विया
 च्वंह्यसित नमस्कार यानालितिनि ह्लाःति फया कायेगु ।
 काये धुनेवं छकःनं नमस्कार यायेगु । अले वय्क यात ल्युने
 लाका छथुं फरक फहिला मवंसे भतिचा कोछुना लिखतंतुं
 निषला प्यपला लिहाँ वयालिं तिनि बांलक दनालिहाँ वय्माः ।
 मनूत दुथाय् मछिथाय् जूसा वसः च्वं भारा भारा मवंक,
 भ्याला भ्याला मल्वीक भतिचा क्वछुना गौरवपूर्वकं वनेमाः ।

वस्त्र

वसः गाच्च, पतासीच्चः आदि थःगु ह्याच्चे तय्बले वा
 पाछाय् बले मेपिन्त मलाइ कथं होसयाना जक पाछाय् माः ।
 मेपिन्त पतासी, गा आदि थःगु वस च्वलं मदायेगु । वसः ब्यु
 लुइका ज्वीगु नं वांसागु मखु ।

(४७)

ल-सुरुवा, पतासो-गा, कोट-पाइन्ट, लाकां-मोजा आदि
 तिसा-वसः फुककं छांट वंक पुने सय्केमाः । तिसा वसले
 खिति थाका तय् मज्यू, वांमला । वसः कय् कय् कुंक वा
 हाज्या हाज्या वय्क पुनेगु ल वांमला ।

उकि, वहे छताजिगु वसः पुनेसःपिसँ पुनी वले छांट
 वनाः चतक्क चवनी, वांलाई । तर वहे वसः पुने मसःपिसँ पुनी
 वले कय् कय् कुनि हाज्या-हाज्यां वई छांट वनी मखु, हिंसि
 दइमखु बांलाई मखु । सफाइ सुग्घर मदया हाकुसे चवनीगुलि
 कनहे वांमला । उकि वसः पुनेगु दंगं निहसियागु दथवी दर्जाया
 फरक वयना चवनी । इज्जतया फरक वयना चवनी । गौरव
 या दृष्टि फरक वयना चवनी । वसः यचु पिचु छांट वंक ल्वेक
 पुनीम्हेसित समाजं गौरवया दृष्टितइ । वांमलाक्क हाकुक्क
 पुनीम्हेसित हेलाया दृष्टि स्वइ ।

वसः यचु पिचु पिचुक्क सफा याना पुनेगु सभ्यताया चि
 खः । खिति पांय थाका फोहर ज्वीक, नवय्क ग्वारा ग्वारा
 चिकं ख्वँ थाक छांट मवंक वसः पुनेगु असभ्यताया चि खः ।
 मनूत थःत खनेसाय आकर्षित व प्रभावित ज्वीगु वा मज्वीगु
 वसःयागुनं छगू तःधंगु प्रभाव दु । थुकिया मतलव घेवा यक्क
 तूगु सू वंगु वसः जक पुनेमा धयागु मखु । वह वसः यचुक,
 पिचुक, छांट वंक, ल्वेक पुने सय्केमा जक धयागु खः । वसः
 बांलक पुने सय्केगु नं छगू कीगु दैनिक जीवनयात मदय्क
 मगाःगु शीप खः । गुम्हेसितं थुगु शीप बांलक छय्ले सइ व

मनुखं साधारण से साधारणगु वसःनं बांलाक छांट वंक त्वेक पुने सई । समाजय् मनुतसें छि छि दुर दुर याका चवने मालि मखु । न्ह्याक्व हे मू वंगु नसा थज्वीमा उकी चि मगात वा अप्वजुल धाःसा मसा । वथे न्ह्याक्वहे मू वंगु कापया वसः जूसानं ठीक कथं छ्यलाः पुने मसलकि व वस्तं थःत गुलि शोभाय्मान खने दयेकिगु खः, उलि शोभाय्मान खंके फे मखु ।

नेपाले, वसः हीगु, छेँ ज्या यायेगु, छेँ सुचु पिचु यायेगु ज्या केवल मिसा तसें जक यायेमा धैगु धारणा दु । मिजं तसें यातकि इज्जत वनी धकाः ग्या । तर थाइलायण्डय् मिजं विद्यार्थीपिसं वसः हीगु ज्या, थः चवने मागु थासय् सुचु पिचु यायेगु, वसतय् इस्त्री तय्गु आदि ज्या थमं याना चवनी । बज्यापिनिगु ल्याः अन कम मजू । उकि जि स्वे थः चवनेगु स्थान सुचुपिचु यायेत व थःगु वसःहीत मछालेगु सिवय् थः चवने थाय् फागःथे च्वंक फोहर याना चवनेगु वसते खिति पाँय् थाना नवःगुलि अप्वः मछाले माःथे च्वं । मिजंतसें वसः सफा यायेगुलि छु आपत्ति मदुथे च्वं । सुग्वर सफा अर्थात् सुचु पिचु धयागु न्ह्याह्यसितं माः, न्ह्याह्य स्यां यायेज्यू ।

वसः बांलाक सह्यालेयाना न्यासि वनेगु, फेतुइगु, दनेगुनं शिष्टाचारया स्यलाःगु छपू त्वाथः खः । उप्व वसः थकया थिग्री थिग्री ज्वीगु वा लँय्हे भ्याला भ्याला ल्वीक न्यासि ज्वीगु शरीरया अंगं वसः चिलावंक होस मदयक फेतुइगु वा दनेगु आदि असभ्यताया चि मखुगु मखु ।

ह्लाः मिलय् यायेगु

ह्लाः मिलय् यायेगु (शेक हायण्ड यायेगु) नेपाल तथा एशियाली मुलुकया चिष्टाचार मखु पश्चिमया शिष्टाचार खः ह्लाः ज्वनेगु शिष्टाचार कीगु लागी रुचिकर मजू । न त प्रशंसनीय जू । नमस्ते यायेगु बौद्ध पिनिगु निरिति तसकं बांलागु चिष्टाचार खः । थुगु बांलागु शिष्टाचार यात कीसं गुबले न ल्वमंके मज्यू । ह्लाः मिलय् यायेगु शिष्टाचार सिकं नमस्ते यायेगु शिष्टाचार आपालं वालागु जूगुलि एशियाय् वयाः नमस्ते यायेगु बौद्ध शिष्टाचार यात खनाः, पश्चिमी देशया महानुभाव पिसनं थुकियात अनुकरण अर्थात नाला ह्या च्वंगु खनेदु । उकिं कीसँ थुगु बांलागु शिष्टाचार यात सुरक्षा तथा जारित याना तयेमाःमु दु । तर गुगुं अवस्थाय् उजागु हे समाजय् लाना ह्लाः मिलय् यानाः शिष्टाचार व्यक्त यायेगु वाध्य जुया तय्माः । व थखे खः-

मिस्त नाप ह्लाः मिलय् यायेमाःथाय् ह्लापां थःमिहस्यां गुबले ह्लाः मन्हाकेगु । मिसाम्हेस्यां ह्लापालाक्क ह्लाः व्यूसा तिनो थःमिहस्यां वयागु ह्लाः नाप थःगुह्लाः मिलय् यायेगु । ज्वलि ज्वपि नाप ह्लाः मिलय् यायेबले म्हाह्यसिनं ह्लापालाक्क ह्लाः ज्वनाः मिलय् यायेज्यू । गुम्हेसिनं ह्लापालाक्क ह्लाः ज्वं वन बं मेह्यसित गौरव अर्थात सत्कार याःगु ल्याः ज्वी । ह्लाः ज्वने बले थमं लय्ता भाव थिकयाः थःगु निपा ह्लाति बयागु

ह्लाः ज्वनेगु । दना खतं क्वातुक उत्सुक प्रकट ज्वीक ह्लाः
ज्वना लय्ताः पिज्वय्का मुसुकक ह्लिलाः वैगु मिखाय् स्वेगु
थथे ह्लाः मिलय् यायेवले छयः क्वछुइगु । थःगु मिखां वया
मिखाय् वा ख्वालय् तातुन्त मस्वेसे मेथाय् उखे थुखे मस्वेय्गु ।
थथेयाना एक सेकेण्ड जक वा तुरून्त ह्लाः त्वतेमाः । ह्लाः
ताउत मिलय् याना तय् मज्यू । अथवा ह्लाः ज्वना तंगु
त्वःमतुसेतुं खँ ह्लाना च्वने मज्यू । ह्लाः ज्वनेवले केवल
“How do you do ?” मेहासिनं ह्लापालाकक ‘How
do you do ?’ धाःसा थमनं अथेहे जक धाय्गु । उकिया
न्ह्यसः वहेतुं खः । ह्लाः मिलय् यायेवले थःगु मिखां उखे थुखे
मेथाय् मस्वेय्गु । क्व मछुइगु ।)

सुनानं सुयातं परिचय बीबले इपि न्हूपि निह्यं दनाः थः
थवय् ह्लाः मिलय् याना गौरव क्यनेगु चलन दु । थथे परिचय
याइवले परिचय कया च्वंम्हं ह्लापालाकक ह्लाः ज्वनेगु चलन
दु । साधारणत आपा यानाः क्वकालिमेस्यां थकालिह्य हनेमाह्य
सियागु ह्लाः ज्वना मिलय् याई । गुवलें मुवलें थकालिह्य वा
माननीय पिसं ह्लापालाकक ह्लाः ज्वं मवंगु नं मखु । उकि
(थःया सिकं तसकं हे हने बर्हिपित थःम्हिस्यां ह्लापा ह्लाःमबीगु ।
मिसापि नाप ह्लाः मिलय् याये वले तसकं ग्याकक मज्वनेगु
भत्तिजा नरम तालं क्वातुकजक ज्वनेगु ।)

नमस्ते

परापुर्ब, कालं निसैं नेपाःदेश्य हनावना तयत्, स्वांगत सत्कार यायेत, मान मयादा तयेत, नमस्ते ह्यचव्वया शिष्टाचार प्रकट यायेगु चलन दु ।

परंपरागत शिष्टाचार नमस्ते यायेगु खः ।

थौं कन्हे कीसैं नेपाःया नाप नापं एसीयाया तःगु मुलुकं नमस्ते यानाः अथवा धयाः शिष्टाचार व्वया च्वंगु खनागुहे दु ।

नमस्ते यायेवले गौरव प्रकट ज्वीक भतिचा कोहुना यायेमाः । कीसैं नमस्ते यायेवले नं नमस्ते धकाः ह्याः विन्ति यानाः हनेवहःह्य नमस्ते धका शिष्टाचार कथं प्रत्युत्तर विईगु वांला । गुवलें गुवलें हनेवहःपिसंन ह्यापलाक नमस्ते धकाः न मधाः गु मखु । तर अथे धाःसांन वं थःगु ह्याःविन्ति मयासे ह्यापालाक नतुइथें जक धाइगु खः । अथेसांन कोकालिम्हं ह्याःनिपां विन्ति यानाः गौरव पूर्वकं नमस्ते यायेमाः ।

सुनान सुयातं परिचय वी बले व परिचय वीका च्वंह्य व्यक्ति जूसां मेम्हं ह्यापलाक नमस्ते याई । परिचय वी बले थुकथं निम्हेसियां दध्वी परस्पर नमस्ते याई ।

धन्यवाद

थीं कन्हे सुनानं छुं जक स्वैतं ग्वाहाली बिल धाःसां
धन्यवाद धकाः ह्यचिका च्वंगु शब्द तसकं बांला । सुनानं थःत
छुं चिज वस्तु बिल धाःसा, उपकार यात धाःसा, अथवा उप-
कार ज्वीगु, उद्धार ज्वीगु छुं खँ कन धाःसा वा थःहास्यां लें
जक क्यना बिल धाःसां वैत वा वय्कःयात धन्यवाद बीगु तसकं
बांला । कृतज्ञता प्रकट पायेमा ।

- १) धन्यवाद
- २) छित धन्यवाद
- ३) छपिनित धन्यवाद
- ४) छितः आपालं धन्यवाद
- ५) छिगु ग्वाहालिया निति आपालं धन्यवाद

थुपि आपालं चलन चल्ती वय् धुंकूगु धन्यवादया प्रकार
त खः । धन्यवाद ह्यचाम्हेसितनं वियज्यू । अथेसांन थः सिकं
आपालं थकालिपि माननीय वा विशिष्ट वर्गया व्यक्तिपिन्त कीसं
धन्यवाद धाय्गुया पलेसा “ जि छपिनि प्रति तसकं आभारी
जुया ” “छि याना वियादीगु ज्याय् जि आपालं भापालं कृतज्ञ”
इत्यादि थज्वाःगु हना बना तय्गु तसकं उत्तम ।

(५३)

धन्यवाद अथवा कृतज्ञता प्रकट याइवले उहा उपकारी मनु
 प्राययाना सुंक च्वं च्वंती । थःसिकं थकालिपिसँ अथवा हने
 माःपिसँ थःत धन्यवाद विल धाःसा “ छुं खँ मदु । माःसा
 हानं धै दिसँ ” अथवा “ ठीक जू ” धकाः लिसः वियेगुनं
 चलन मदुगु मखु ।

गुवलें, गनं सुनानं थःके गुहालि वा छुं वस्तु फोनीवले
 थःम्हं बी मफुत वा वीगु औगात मदुसा “ छिं धैदीगु उलि
 ज्याहेनं जि तरेयाना बी मफुगुलि जितः तसकं अफसोच दु ।
 क्षमा याना दिसँ ” धकाः विनम्रता प्रकट यायेज्यू । थुकथं
 शिष्टता बव्यवले मेहा मनुनं “ छिं फुगु कुतः याना दीगुलि छितः
 धन्यवाद दु । ”

सुनानं थःल छुं चिज वस्तु सम्मानपूर्वक थःत टक्रे
 याइवले उगु वस्तु थःत मयःसानं थः ह वैत अथवा टक्रेयाःह्म-
 सितं धन्यवाद वियेज्यू । उदाहरणयां लागि गननं वना च्वने
 वले वा वसय यात्रायानाः वने वले थःलिक्क अथवा ह्मचने ल्युने
 ह्मचाथाय् च्वंहास्यां थजु उम्हेसा चुरोट त्वनेत ठीक यात ।
 उवले चुरोट भपियादीला थें ? धकाः चुरोट वट्टा ह्मचचीकूसां
 “ धन्यवाद । जि चुरोट मत्वनां छिं ” धकाः थुकथं धन्यवाद
 वीगु नं चलन दु थ्व धन्यवाद फीथाय् जक चलन चरती वया
 च्वंगु मखु देसं दे अर्थात विश्वय् ततः धंगु मुलुकय् नं थथे
 धन्यवाद वीगु चलन दु ।

प्रकाशन ज्वी धुंकूगु लेखकया
मेमेगु सफूत

- १) जात गन दु ?
- २) कर्म
- ३) शिष्टाचार

Dhamma सफू दइगु थाय्

- १) नेशनल बुक सेन्टर
भोटाहिटी, येँ ।
- २) ललित स्टेशनरी सेन्टर
मंगलबजार, यल ।

मुद्रक:- ॐ प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ओम बहाल, काठमाडौं ।